

WSTĘP

Strategia rozwoju Gminy jest to koncepcja systemowego działania mająca na celu sformułowanie długookresowych celów rozwoju i ich modyfikacji w zależności od zachodzących zmian w jej otoczeniu, określeniu zasobów i środków niezbędnych do realizacji tych działań oraz sposobów postępowania zapewniających optymalne ich rozmieszczenie i wykorzystanie w celu elastycznego reagowania na zmieniające się otoczenie i zapewnienie mieszkańcom korzystnych warunków egzystencji i rozwoju.

W celu ciągłej poprawy warunków życia, niezbędna jest systematyczna kontynuacja rozwoju Gminy Horyniec – Zdrój. Dla osiągnięcia tego celu oraz sprostania oczekiwaniom społeczności lokalnej, niezbędnym stało się opracowanie Strategii Rozwoju Gminy.

Ciągły i zrównoważony rozwój Gminy wymaga myślenia i planowania strategicznego, łączącego problemy społeczne, gospodarcze i przestrzenne. Proces planowania strategicznego, którego podstawowym produktem jest Strategia, ze swej istoty ma charakter ciągły.

Strategia Rozwoju Gminy Horyniec – Zdrój w powiązaniu z Planem Rozwoju Lokalnego będzie podstawą do opracowania przedsięwzięć rozwojowych, zadań inwestycyjnych oraz uzyskania dotacji z funduszy strukturalnych w ramach ZPORR.

Strategia ta jest dokumentem, który należy uzupełniać o nowe pomysły, treści i sposoby rozwiązywania problemów. Uchwalenie Strategii wraz z Planem Rozwoju Lokalnego, otwiera natomiast kolejny etap polegający na: opracowywaniu programów operacyjnych, aktualizacji i weryfikacji celów oraz priorytetów rozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy ma charakter długookresowy. Przyjęty horyzont czasowy 2005 – 2013 nawiązuje do Zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego, Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz do modelu średniookresowego programowania przyjętego dla funduszy strukturalnych i polityki rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej.

I. PROCES I METODA OPRACOWANIA STRATEGII

1. Geneza powstania Strategii Rozwoju .

Prace nad Strategią Rozwoju Gminy Horyniec – Zdrój trwały od marca 2004 r. Warsztaty strategiczne odbyły się w kwietniu 2004 roku z udziałem przedstawicieli społeczności naszej gminy - Wójta, pracowników Urzędu Gminy, oraz liderów społeczności lokalnej. W pierwszej części były one poświęcone podsumowaniu diagnozy stanu Gminy, w podziale na poszczególne aspekty życia. Analiza zgromadzonych danych pozwoliła na zidentyfikowanie zarówno silnych stron Gminy, jak i pewnych braków czy problemów, które zostały omówione i uzupełnione w trakcie plenarnej dyskusji. Stały się one podstawą procesu planistycznego, bowiem silne strony są tymi cechami, na których należy bazować planując dalszy rozwój Gminy. Z kolei usunięcie bądź zniwelowanie braków (słabych stron) i problemów to zadania, których realizacja powinna przyczynić się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców Gminy.

2. Struktura strategii.

Rozwój gminy Horyniec – Zdrój w ciągu najbliższych kilkunastu lat, koncentrował się będzie na kilku obszarach:

- Gospodarka
- Lecznictwo uzdrowiskowe
- Infrastruktura techniczna
- Środowisko naturalne
- Społeczeństwo
- Kultura
- Turystyka

Obszary te wymagają realizacji wielu zadań oraz określenia priorytetowych kierunków działania, które pozwolą osiągnąć zamierzone działania. Zadania te określa Strategia Rozwoju Gminy Horyniec - Zdrój skonstruowana i przygotowana w pewnej uporządkowanej i logicznej strukturze. Poziom najwyższy stanowi MISJA GMINY czyli

jej wizerunek w perspektywie kilkunastu najbliższych lat. OBSZARY STRATEGICZNE są to najważniejsze pola aktywności gminy na których osiągnęte będą cele zapisane w strategii. OBSZAROM STRATEGICZNYM przyporządkowane są CELE STRATEGICZNE opisujące one kierunki interwencji w ramach obszaru. Cele strategiczne osiągnęte będą poprzez konkretne DZIAŁANIA stanowiące najniższy poziom w strategii.

Strategia Rozwoju Gminy Horyniec – Zdrój to dokument określający ogólne kierunki rozwoju. Konkretyzacja tego dokumentu oraz określenie finansowych możliwości dla realizacji poszczególnych działań przez gminę, zostanie dokonana w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Horyniec – Zdrój.

Dokument składa się z dwóch części. **Część pierwsza – diagnostyczna**, podsumowana analizą SWOT, zbudowana została w układzie wyzwań rozwojowych, którym musi sprostać gmina. **Część druga – właściwa strategia**, zawiera rozstrzygnięcia strategiczne, na które składają się priorytety rozwoju, cele strategiczne i kierunki działań. Zamknięciem dokumentu jest monitoring.

II. STAN GMINY HORYNIEC – ZDRÓJ

1. Ogólna charakterystyka Gminy

POŁOŻENIE

Gmina Horyniec -Zdrój położona jest na północno-wschodnim krańcu województwa podkarpackiego, w powiecie lubaczowskim, w odległości około 20 km na północny wschód od miasta Lubaczowa. Miejscowość Horyniec – Zdrój jest wsią stosunkowo dużą, uzdrowiskiem i ośrodkiem administracyjnym gminy, przestrzennie bardzo rozległą, posiadającą znaczące walory rekreacyjno-wypoczynkowe. Uzdrowisko Horyniec-Zdrój funkcjonujące już od ponad stu lat dysponuje zasobnymi źródłami niezwykle cennych wód mineralnych i największymi złożami borowiny w Polsce. Mimo tych niezaprzeczalnych walorów Horyniec Zdrój jest ciągle jeszcze niedostatecznie znany i doceniany jako uzdrowisko.

Horyniec – Zdrój położony z dala od wielkich i tłocznych aglomeracji oraz ruchliwych szlaków komunikacyjnych jest zaliczany do cichych i spokojnych. Korzystając z uzdrawiających mocy miejscowych źródeł mineralnych i borowiny można się delektować przyjaznym klimatem, czystym powietrzem i pięknem okolicznego krajobrazu. W granicach gminy znajdują się najładniejsze fragmenty Roztocza, w tej części nazywanego Roztoczem Południowym. Ta kraina niepozornych wzgórz i rozległych lasów, pełna jest osobliwego uroku i sielskich krajobrazów, może trochę bezludna i jakby zapomniana, ale przez to jeszcze bardziej pociągająca. Świat tu inny, a i ludzie jacyś inni, zapracowani, ale pogodni i życzliwi. Tak więc Horyniec - Zdrój jak i Roztocze to idealne miejsca dla: poratowania zdrowia, wypoczynku, rekreacji, uprawiania różnych form turystyki. Są ku temu doskonale warunki terenowe, w miarę dostateczna i nadal rozwijająca się baza oraz przyjazne naturalne środowisko.

POWIERZCHNIA

Gmina Horyniec – Zdrój zajmuje obszar o powierzchni 203,03 km². W porównaniu do rozległości terenu jest stosunkowo słabo zaludniona. Średnio na 1 km² terenu przypada 25 osób.

Gmina sąsiaduje od północnego zachodu z gminą Lubaczów, od zachodu z gminą Cieszanów oraz od północy z gminami Narol i Lubycza Królewska (woj. lubelskie). Południowo-wschodnia granica gminy pokrywa się z granicą państwową z Ukrainą.

Gmina posiada charakter typowo rolniczy. Na jej terenie znajduje się ogółem 7479 ha użytków rolnych, w tym: gruntów ornych 5451 ha, łąk 688 ha i pastwisk 1332 ha. Dominują gospodarstwa chłopskie, drobnotowarowe. Łącznie 795 gospodarstw. Wśród nich jest zaledwie kilka dużych gospodarstw powstałych na bazie dawnych zakładów „Igloopolu” i Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej.

Gmina nie należy do zbyt zasobnych, ani gospodarczo dobrze rozwiniętych. Na ten stan złożyły się względy historyczne, zniszczenia i wyludnienia, będące następstwem wojny i walk z UPA, zaniedbania okresu PRL-u, jak i skutki transformacji ustrojowej ostatnich lat. Dopiero ostatnimi laty sytuacja w rolnictwie zaczęła ulegać pewnej poprawie. Część dawnych gospodarstw znalazła nabywców lub dzierżawców. Niektóre z nich prosperują całkiem dobrze.

Na terenie gminy działa około 125 podmiotów gospodarczych, w większości należących do sektora prywatnego. Zatrudnienie w gospodarce narodowej wynosi 639 osób, z czego najwięcej przypada na ochronę zdrowia i sferę budżetową.

Tabela: 1. Powierzchnia gminy Horyniec – Zdrój , gęstość zaludnienia na tle powiatu.

Gminy	Powierzchnia w km ²	Ludność Ogółem	Ludność na 1 km ²
Lubaczów	229	21570	256
Horyniec - Zdrój	203	4976	25
Cieszanów	219	7342	76
Narol	203	8508	103
Oleszyce	152	6672	336
Stary dzików	156	4627	30
Wielkie oczy	146	3969	27
Powiat Lubaczowski	1308	57664	44

Źródło: Podstawowe informacje ze Spisu Powszechnego Gmina Horyniec –Zdrój. Urząd Statystyczny w Rzeszowie, na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, Rzeszów 2002.

Pod względem administracyjnym obszar gminy podzielony jest na 11 jednostek sołeckich i 1 obręb geodezyjny wg. specyfikacji poniżej.

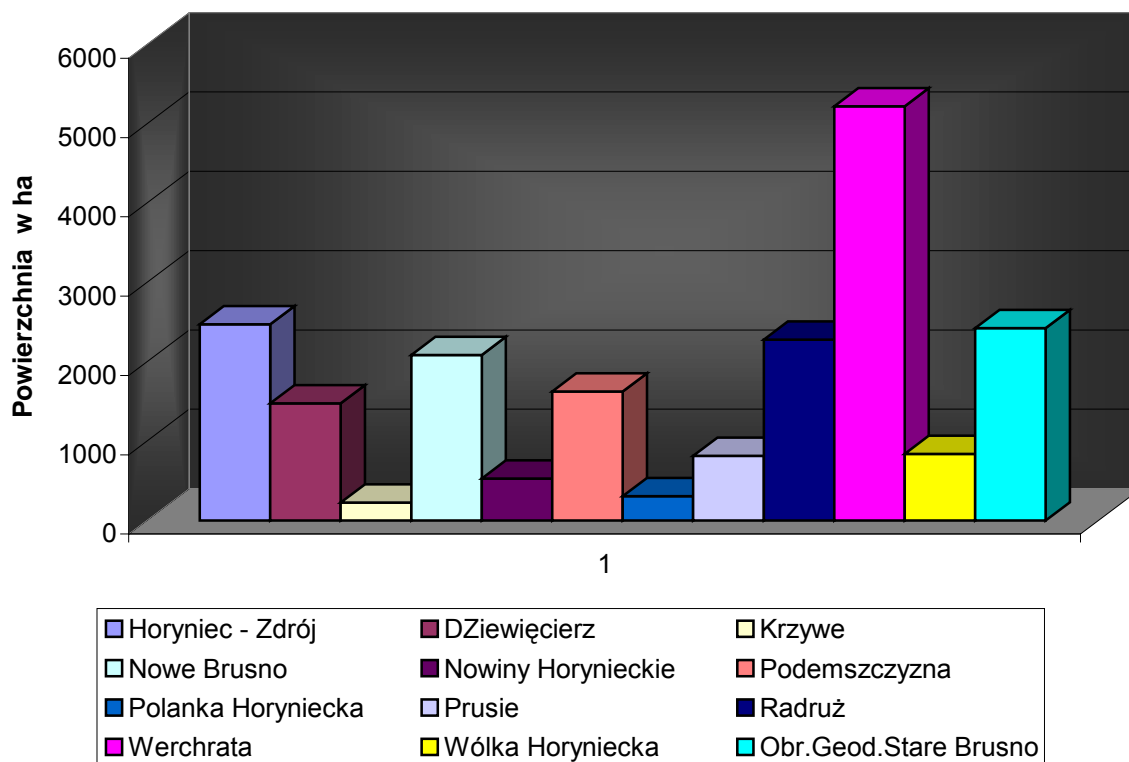
Zróznicowanie powierzchniowe sołectw jest dość duże i waha się od 815 ha w przypadku Prusia do 5223 ha w przypadku Werchraty.

Tabela: 2. Powierzchnia gminy Horyniec-Zdrój w podziale na sołectwa.

Lp.	Sołectwo	Powierzchnia w ha	[%]
1	Horyniec	2474,04	12,2
2	Dziewięcierz	1476,33	7,3
3	Krzywe	226,54	1,1
4	Nowe Brusno	2085,82	10,3
5	Nowiny Horynieckie	526,37	2,6
6	Podemszczyzna	1624,42	8,0
7	Polanka Horyniecka	306,28	1,5
8	Prusie	815	4,0
9	Radruż	2281,43	11,2
10	Werchrata	5223,33	25,7
11	Wólka Horyniecka	838,08	4,1
12	Obręb geod. Stare Brusno	2423,04	12,2
Ogółem		20301,61	100,0

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój

Rysunek 1. Powierzchnia gminy Horyniec-Zdrój w rozbiciu na sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

LUDNOŚĆ

Gmina Horyniec – Zdrój posiada 4976 mieszkańców (*Podstawowe informacje ze spisu powszechnego Gmina Horyniec –Zdrój. Urząd Statystyczny w Rzeszowie, na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań; Rzeszów 2002.*). W porównaniu do rozległości obszaru jest stosunkowo słabo zaludniona. Średnio na 1 km² terenu przypada 25 osób. Najmniej zaludnione są wsie położone w głębi Roztocza, jak Werchrata i Prusie, gdzie na 1 km² terenu przypada odpowiednio 11 i 10 osób. W skład gminy, oprócz samego Horyńca – Zdroju, wchodzi 10 wsi sołectkich, są to: Dziewięcierz, Krzywe, Nowe Brusno, Nowiny Horynieckie, Podemsczyzna, Polanka Horyniecka, Prusie, Radruż, Werchrata i Wólka Horyniecka. Wśród miejscowej ludności żyje bardzo nieliczna społeczność ukraińska. Zamieszkuje ona w kilku małych wioskach i przysiółkach, m.in. w Werchracie, Prusiu, Dziewięcierzu. W niepamięć poszły tu dawne waśnie polsko-ukraińskie, skoro niektóre świątynie rzymsko-katolickie użytkowane są także przez wyznawców obrządku bizantyjsko-ukraińskiego.

Szczegółowe ujęcie sytuacji demograficznej w gminie Horyniec - Zdrój prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Ludność gminy Horyniec – Zdrój w rozbiciu na sołectwa w roku 2003.

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców		Razem
		Kobiety	Mężczyźni	
1	Horyniec-Zdrój	1250	1230	2480
2	Dziewięcierz	123	117	240
3	Krzywe	27	25	52
4	Nowe Brusno	292	289	281
5	Nowiny Horynieckie	51	50	101
6	Podemsczyzna	85	83	169
7	Polanka Horyniecka	75	65	131
8	Prusie	46	45	91
9	Radruż	116	112	228
10	Werchrata	335	266	601
11	Wólka Horyniecka	152	150	302
	OGÓLEM	2495	2481	4976

Źródło: Dane Referatu Ewidencji Ludności w Urzędzie Gminy Horyniec - Zdrój

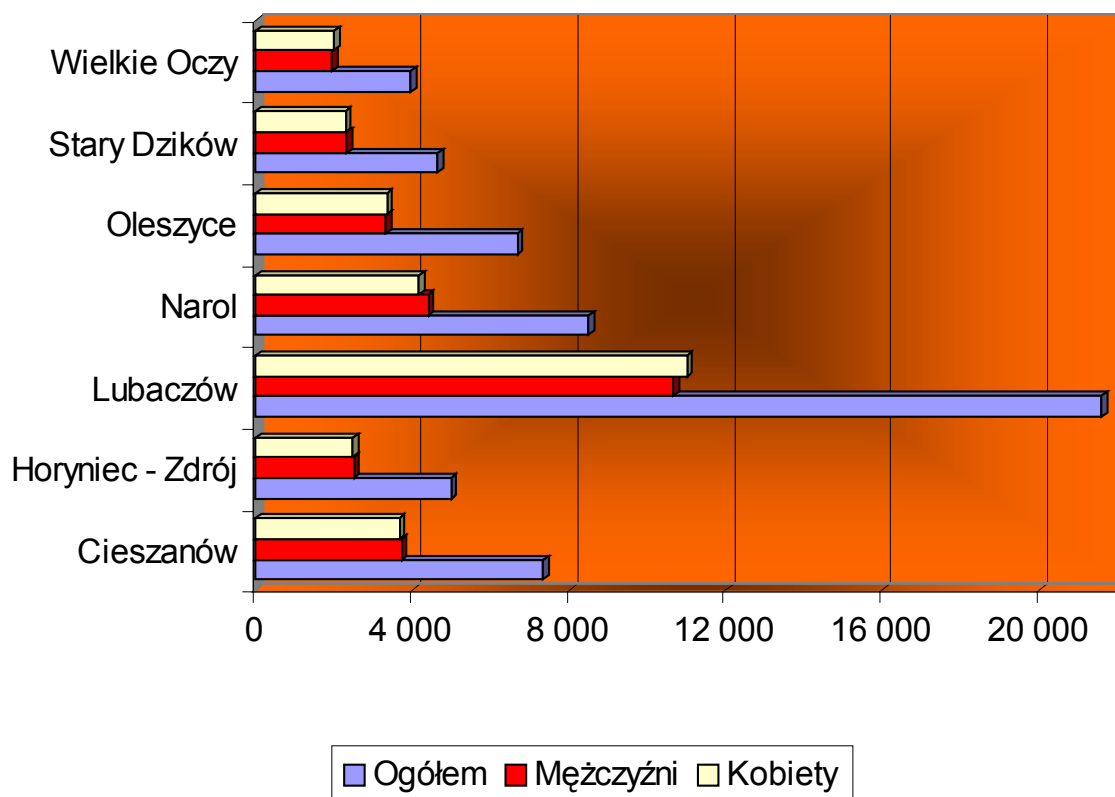
Ludność powiatu jest w poszczególnych gminach dość zróżnicowana, to samo można powiedzieć o ich powierzchni i gęstości zaludnienia. Najmniej zaludnioną gminą są Wielkie Oczy, najwięcej mieszkańców zamieszkuje miasto i gminę Lubaczów. Gęstość zaludnienia waha się pomiędzy 25 osób na 1 km² (gmina Horyniec-Zdrój) do 336 osób na 1 km² (gmina i miasto Lubaczów). Poniżej przedstawiono strukturę ludności w poszczególnych gminach powiatu lubaczowskiego.

Tabela 4. Ludność gminy Horyniec – Zdrój na tle powiatu gmin z powiatu w 2002 roku

Gmina	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Cieszanów	7 342	3 713	3 661
Horyniec - Zdrój	4 976	2 497	2 486
Lubaczów	21 570	10 645	10 997
Narol	8 508	4 403	4 149
Oleszyce	6 672	3 315	3 352
Stary Dzików	4 627	2 326	2 297
Wielkie Oczy	3 969	1 958	2 009
Razem	57 808	28 857	28 951

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Rysunek 3. Ludność powiatu Lubaczowskiego w podziale na gminy

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Środowisko przyrodnicze gminy wyróżnia się bogactwem i różnorodnością gatunków. Szczególnie interesujące pod tym względem są środkowe partie Roztocza, gdzie na skutek wysiedleń ludności po II wojnie światowej, uległo fizycznej likwidacji szereg wsi i osiedli, a na gruntach porolnych nastąpiła naturalna sukcesja lasu. Podobny proces obserwuje się współcześnie na części gruntów dawnych PG-ów.

Pod względem geobotanicznym obszar gminy leży w obrębie prowincji niżowo-wyżynnej środkowoeuropejskiej, na pograniczu dwu okręgów fitogeograficznych: Lubaczowsko-Cieszanowskiego i Roztocza Południowego, co ogólnie odpowiada podziałowi fizyczno-geograficznemu. W obrębie Płaskowyżu Tarnogrodzkiego występuje roślinność typowa dla pasa kotlin podgórskich, na Roztoczu dominuje roślinność charakterystyczna dla pasa wyżyn.

Środowisko przyrodnicze poszczególnych okręgów uzależnione jest od stopnia wykorzystania rolniczego gruntów, warunków klimatycznych, glebowych i stosunków wodnych danego obszaru.

Terytorium gminy charakteryzuje się stosunkowo dużym stopniem zalesienia. W obrębie Roztocza lasy zajmują ponad 50 % powierzchni terenu, na Płaskowyżu nieco mniej niż 40 %.

Wśród zbiorowisk leśnych Roztocza występują głównie lasy i bory świeże oraz lasy i bory mieszane. Drzewostan tych lasów tworzy głównie sosna. Naturalne dla tego regionu są żyzne buczyny karpackie (forma podgórska) o odmianie roztoczańskiej. Porastają one wyższe partie wzniesień oraz liczne tu wąwozy i parowy. Rozległe połacie takich buczyn spotyka się w rejonie Nowin Horynieckich (Las Buczyna) oraz Werchraty. Pośród żyznych lasów liściastych pojawiają się zespoły typowo gradowe, m.in. w okolicach Nowin Horynieckich. W nielicznych skupiskach zachowały się drzewostany jodłowe. Duża część roztoczańskich lasów rośnie na gruntach porolnych, część z nich powstała z samosiewów.

Zbiorowiska roślinne Roztocza cechuje duża różnorodność. Występuje tu wiele gatunków roślin bardzo rzadkich, często reliktowych i podlegających ochronie. Oprócz typowych dla tej części kraju gatunków środkowoeuropejskich, spotyka się rośliny północne, górskie, syberyjskie i stepowe, a m.in. czosnek niedźwiedzi, żywiec gruczołkowaty, przetacznik górski, lulecznicę kraińską i sałatnicę leśną. Bogactwem gminy są naturalne źródła wód mineralnych i złoża borowiny, mimo rozwoju uzdrowiska, ciągle jeszcze w niedostatecznym stopniu spożytkowane. Praktycznie nie wykorzystywane pozostają zasobne złoża wapieni i piaskowców, tylko w znikomym stopniu eksploatowane w kamieniołomach Starego Brusna..

a) zasoby surowców mineralnych

Na terenie gminy znajdują się złoża:

- surowców mineralnych: margli, piasków, piaskowców i wapieni - występujące w obrębie Roztocza
- kopalin: borowiny (torfu niskiego) i siarczkowych wód mineralnych - występujące w obrębie Kotliny Sandomierskiej.

Wykazane surowce mineralne dokumentowane były w latach 70-tych pod kątem rozwoju przemysłu materiałów budowlanych (szczególnie produkcji wapna i cementu), w którym to okresie nie funkcjonowało jeszcze pojęcie „prawnej ochrony krajobrazu”. Aktualnie stwierdzić można, że wszystkie udokumentowane złoża surowców mineralnych leżą w granicach Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego - w tym

około 50% w obrębie istniejącego i projektowanych rezerwatów przyrody. Tak więc w analizie całościowej można uznać, że zagadnienie wielkości zasobów surowców mineralnych w gminie ma charakter czysto teoretyczny, ponieważ podjęcie wydobycia na skalę przemysłową doprowadziłoby do trwałego wymazania części obszarów chronionych.

Jedyny czynny kamieniołom wapienia budowlanego w rejonie nieistniejącej wsi Stare Brusno, zaspokaja potrzeby lokalne w zakresie budownictwa oraz stanowi kontynuację funkcjonującej na tym terenie, od kilku wieków, twórczości ludowej (wyroby kamieniarskie: nagrobki, krzyże, pomniki, detale architektoniczne) w ramach słynnej „szkoły bruśnieńskiej” do II wojny światowej. Rozpatrywany w kategoriach: kontynuacji tradycji kamieniarskiej oraz promocji regionalizacji architektury, kamieniołom powinien funkcjonować i w przyszłości.

Udokumentowane złoża kopalin:

- borowina (torf niski) w rejonie Podemszczyzny
- siarczkowe wody mineralne w Horyńcu-Zdroju

są zaliczane do surowców leczniczych i jako takie stanowią podstawę lecznictwa uzdrowiskowego w Horyńcu-Zdroju.

Dla ochrony obu kopalin ustanowiono 2 obszary górnicze:

- obszar górniczy borowiny „Podemszczyzna”
- obszar górniczy wód mineralnych „Horyniec”.

TURYSTYKA

Naturalne predyspozycje terenu gminy Horyniec- Zdrój położonej w całości na obszarze chronionego krajobrazu, do rozwijania turystyki, rekreacji i wypoczynku, są oczywiste i nie wymagają przytaczania szerszej argumentacji. Przy istniejącym zainwestowaniu terenu infrastrukturą turystyczno - rekreacyjną, można jednak mówić raczej o potencjalnych niewykorzystanych możliwościach niż o znaczącym ich udziale w życiu gospodarczym gminy.

Z istniejących obiektów i urządzeń, do sfery turystyki, rekreacji i wypoczynku w poszczególnych miejscowościach zakwalifikować można:

Horyniec Zdrój:

- Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Dukat” - całosezonowy, dysponujący zapleczem noclegowym - 50 łóżek i zapleczem gastronomicznym 25 miejsc konsumpcyjnych,
- Zajazd Turystyczny „U Flisa” – całosezonowy, 140 miejsc konsumpcyjnych i 15 miejsc noclegowych, sala balowa,
- Pensjonat „Centum” – całosezonowy, 120 miejsc konsumpcyjnych i 40 noclegowych, kompleks gastronomiczny „Zdrojowa”
- Pensjonat „Hetman”: - 50 miejsc konsumpcyjnych i 21 miejsc noclegowych,
- „Gościniec pod lasem” oferujący 9 miejsc noclegowych, wraz z domkami letniskowymi,
- 8 gospodarstw agroturystycznych, które oferują wyżywienie i wypoczynek dla 36 osób
- zalew rekreacyjny na rzece Radrużce - 3,50 ha lustra wody
- stadion sportowy - z zapleczem socjalnym, trybunami, boiskiem piłkarskim i urządzeniami lekkoatletycznymi, kortem tenisowym - w rejonie zalewu na Radrużce
- Park Zdrojowy - w dolinie rzeczki Glinianiec,

Polanka Horyniecka:

- Ośrodek Sp-ki „Amigo” prowadzący stadninę koni dla turystów oraz ośrodek żywieniowo-noclegowy dla 20 osób,

Radruż :

- Gospodarstwo agroturystyczne „Procajło” wraz ze stadniną koni dla turystów

Nowiny Horynieckie:

- Stadnina koni dla turystów.

Niwki Horynieckie

- Stadnina koni dla turystów.

Werchrata:

- Sezonowe schronisko młodzieżowe w Szkole Podstawowej - czynne w okresie wakacyjnym – 30 miejsc noclegowych.
- Ośrodek oazowy przy Parafii Werchrata – 70 miejsc noclegowych, całodobowy

W sumie baza noclegowo-żywnieniowa w gminie dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego dysponuje:

- 263 łózkami noclegowymi
- 350 miejscami konsumpcyjnymi.

1. Klasycznymi elementami turystycznymi są:

- pieszy szlak turystyczny im. św. Brata Alberta prowadzący z Horyńca Zdroju do Narola, wytyczony w 1990 r. (oznaczony w terenie kolorem zielonym). Szlak prowadzi przez najwyższe i najciekawsze rejony Roztocza Południowego: Dziewięcierz - Werchratę - Monastyr - kulminację Wielkiego Działu (ok. 390 mnp. m) i Jacków Ogród.
- ścieżka przyrodniczo - kulturowa „Horyniec Zdrój - Nowiny Horynieckie” dla turystyki pieszej i rowerowej. Ścieżka posiada długość ok. 8 km i znakowana jest w terenie białymi - czerwonymi kwadratami.
- Ścieżka przyrodolecznicza „Nad Niwą” ścieżka w kształcie pętli o długości 3,5 km. Zaczyna się i kończy w miejscu ogniskowym za „Uzdrowiskiem Horyniec-Zdrój Sp. z o.o.

UWARUNKOWANIA OCHRONY ŚROOWISKA NATURALNEGO

Oceny dokonano w oparciu o następujące podstawowe elementy, składające się na obraz ogólny :

- Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych

oraz:

- zagrożenie hałasem komunikacyjnym
- zagrożenie elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym
- zagrożenie powodziowe.

a) Powietrze atmosferyczne

Zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z dnia 12.02.90 r. w sprawie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem (Dz. U. Nr 15. póź. 92) teren całej gminy Horyniec – Zdrój , należy do „obszarów specjalnie chronionych”, z uwagi na:

- uzdrowisko Horyniec - Zdrój
- obowiązujące strefy ochrony uzdrowiskowej
- Południoworotoczański Park Krajobrazowy.

Obszary specjalnie chronione charakteryzują się około 2-krotnie zaostrzonymi normami dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza, w stosunku do pozostałych terenów. Głównym materiałem źródłowym zawierającym kompleksową ocenę stanu zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, były coroczne Raporty opracowane dla terenu byłego woj. przemyskiego przez b. WSSE w Przemyśle (ostatni za 1997r). Teren Horyńca-Zdroju należał do jednej z siedmiu miejscowości objętych stałym monitoringiem powietrza.

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza na terenie gminy Horyniec-Zdrój są procesy spalania paliw stałych - głównie węgla - dla potrzeb bytowo-grzewczych gospodarstw domowych. W związku z zaprzestaniem od 1993 r. wydobywania siarki przez Kopalnię „Basznia” (metodą wytopu podziemnego), nie występuje już główne źródło zanieczyszczeń powietrza - kotłownia kopalniana.

Stopień zanieczyszczenia powietrza charakteryzują przede wszystkim :

- dwutlenek siarki SO_2
- dwutlenek azotu NO_2
- pył zawieszony i średnioroczny opad pyłu.

Dwutlenek siarki

Emitowany jest do powietrza głównie przy spalaniu zasiarczonego węgla w paleniskach domowych i kotłowniach CO. Dla obszarów specjalnie chronionych norma zanieczyszczenia wynosi $11 \text{ mg} / \text{m}^3$ (dla pozostałych obszarów $32 \text{ mg} / \text{m}^3$). Stężenie SO_2 waha się na przestrzeni roku - w okresie grzewczym jest kilkakrotnie wyższe niż w okresie letnim.

Stężenie średnioroczne SO_2 na terenie Horyńca Zdroju w latach 1993 - 97 kształtowało się następująco (mg/m^3):

1993 -13; 1994 -9; 1995 - 5; 1996 - 8; 1997 - 7; 1998 – 7;

i od 1994 r. utrzymuje się w zawartościach nie przekraczających normy dopuszczalnego stężenia.

Dwutlenek azotu

Dopuszczalna norma dla obszarów specjalnie chronionych wynosi $30 \text{ mg} / \text{m}^3$ (dla pozostałych obszarów $50 \text{ mg} / \text{m}^3$).

Zawartość NO₂ w powietrzu Horyńca Zdroju kształtowała się następująco:

1993 - 14; 1994 - 14; 1995 - 9; 1996 - 14; 1997 - 11; 1998 - 11

i nie przekracza połowy normy dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń.

Pył zawieszony

Pył emitowany jest do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych. Średnie stężenie pyłu w okresie grzewczym jest 3-4 razy wyższe niż w okresie letnim. Norma średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego dla obszarów specjalnie chronionych wynosi $40 \text{ mg} / \text{m}^3$ (dla pozostałych obszarów $50 \text{ mg} / \text{m}^3$). Rzeczywiste średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego w Horyńcu Zdroju, w poszczególnych latach wynosiło:

1993 - 21; 1994 - 11; 1995 - 14; 1996 - 18; 1997 – 23; 1988 – 23;

Opad pyłu

Zgodnie z normą średnioroczny opad pyłu dla obszarów specjalnie chronionych nie powinien przekraczać $40 \text{ t} / \text{km}^2$ (dla pozostałych obszarów $200 \text{ t} / \text{km}^2$).

Średnioroczny opad pyłu w Horyńcu Zdroju w poszczególnych latach wynosił:

1993 - 83; 1994 - 67; 1995 - 59; 1996 - 57; 1997 – 57; 1998 – 56;

Poziomy te stale przekraczają dopuszczalną normę.

Znaczące obniżenie w opadzie pyłu obserwuje się od 1994r. i należy je wiązać najprawdopodobniej z zaprzestaniem pracy przez kotłownię kopalni „Basznia”, i zastosowaniem odpylaczy przy kotłowni w uzdrowisku. Utrzymujące się stale przekroczenie normy opadu dopuszczalnego, należy prawdopodobnie wiązać

z napływem zanieczyszczeń z zewnątrz gminy - np. średnioroczny opad pyłu w 1997 r. dla niektórych miejscowości wynosił:

- Lubaczów59 t/km²
- Jarosław82 t/km²
- Przemyśl 65 t/km²
- Medyka 45 t/km²
- Przeworsk64 t/km²

b) Stan czystości wód powierzchniowych

Z wód powierzchniowych występujących na terenie gminy Horyniec – Zdrój, systematycznie badany był przez służby sanitarno-epidemiologiczne tylko zbiornik wodny na potoku Radrużka w Horyńcu-Zdroju.

Badania wykonane w 1996r. wykazały II klasę czystości wody pod względem ogólnym, z uwagi na odchylenia od wymaganego składu chemicznego i bakteriologicznego wody (zawiesina ogólna - 302 mg/l i miano coli typu fekalnego - 0,4). Badania wykonane w 1998 r. potwierdziły II klasę czystości wody pod względem ogólnym - z uwagi na odchylenia od wymaganego składu bakteriologicznego (miano coli typu kałowego - 0,04).

Przyczyną zanieczyszczeń wód zbiornika jest potok Radrużka, do którego odprowadzane są ścieki bytowo-gospodarcze z nie skanalizowanej wsi Radruż.

Z głównych cieków na terenie gminy (Brusienka, Rata, Papiernia) zbadany był tylko w roku 1989 potok Brusienka, wzdłuż którego zlokalizowane jest zwarte pasmo zabudowy 2 wsi: Nowego Brusna i Polanki Horynieckiej.

Punkt kontrolno-pomiarowy zlokalizowano w miejscowości Chotylub (gm. Cieszanów), a więc poniżej w/w pasma osadniczego.

Potok przy wypływie z obszaru gm. Horyniec – Zdrój prowadził wody nie odpowiadające normatywom (NON) zarówno pod względem klasyfikacji bakteriologicznej jak i fizykochemicznej - szczególnie miano coli typu fekalnego 0,02.

Usytuowanie punktu kontrolno-pomiarowego jednoznacznie wskazuje, że źródłem zanieczyszczenia potoku są ścieki bytowo-gospodarcze z w/w wsi. Przez analogię można sądzić, że podobnie nie odpowiadające normatywom (NON) wody prowadzą potoki:

- Rata - nad którą zlokalizowana jest zabudowa wsi Werchrata i Prusie,
- Papiernia - ponieważ jej główny dopływ Glinianiec, przepływa przez nie skanalizowane jeszcze tereny zabudowy Horyńca-Zdroju.

W 1991 roku przeprowadzono na zlecenie Wojewódzkiego Zarządu Parków Krajobrazowych badania stanu czystości wód górnych biegów Tanwi, Raty i 7-miu innych potoków biorących początek i płynących przez obszar Południoworostoczańskiego Parku Krajobrazowego (gminy Horyniec-Zdrój i Narol). Na **ogólną liczbę 27** badań stwierdzono:

- w 2 przypadkach (8%) I klasę czystości,
- w 15 przypadkach (55%) II klasę czystości,
- w 7 przypadkach (26%) III klasę czystości,
- w 3 przypadkach (11%) wody pozaklasowe NON.

Za główną przyczynę zanieczyszczeń w/w cieków - z uwagi na przyźródłową lokalizację punktów kontrolno-pomiarowych, należy upatrywać ładunki zanieczyszczeń niesionych z wodami opadowymi z nawożonych pól.

c) Ochrona przed hałasem

Na terenie gminy brak zagrożeń ze strony hałasu przemysłowego. Podstawowym źródłem zagrożeń hałasem jest transport samochodowy związany z główną arterią komunikacyjną gminy - drogą wojewódzką nr 867 relacji Sieniawa -Hrebenne (przez Horyniec-Zdrój), oraz linia kolejowa Medyka – Bełzec.

Skala zagrożenia w stosunku do innych terenów jest jednak niewielka. Wg „Prognozy ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015”, opracowanej przez Generalną, Dyрекcję Dróg Publicznych, sumaryczne natężenie ruchu pojazdów w ciągu doby na drodze nr 867 winno przedstawiać się następująco.

DROGA	LATA				
	1995	2000	2005	2010	2015
Lubaczów - Krzywe	609	804	999	1194	1389
Krzywe – granica województwa	528	697	866	1035	1204

d) Obszary przyrodnicze prawnie chronione

Cały obszar Gminy Horyniec - Zdrój objęty jest prawną ochroną krajobrazu. Około 1/3 obszaru, zajmująca południowo-zachodnią część gminy, położona jest w granicach Rostoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (ROChK). Pozostałe 2/3 gminy przynależy do Południworostocznego Parku Krajobrazowego (z wyłączeniem zabudowy Horyńca-Zdroju) (PPK). W orientacyjnym ujęciu granica między w/w obszarami ROChK i PPK przebiega wzdłuż dróg powiatowych: Płazów - Nowe Brusno – Horyniec- Zdrój i dalej na wschód od Horyńca - Zdroju równoleżnikowo do granicy z Ukrainą.

Obok ochrony krajobrazu, prawna ochrona środowiska przyrodniczego w gminie Horyniec – Zdrój obejmuje również: rezerwaty przyrody, stanowiska dokumentacyjne i pomnik przyrody.

Rostoczański obszar chronionego krajobrazu

Utworzony został na mocy Uchwały Nr XX/148/87 byłej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyślu z dnia 25.06.1987r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu na terenie woj. przemyskiego (Dz. U. Woj. Przem. Nr.8 poz. 92 z późn. zmianami). Cały Obszar zajmuje powierzchnię 32.174 ha. przypadającą na 4 gminy: Narol, Horyniec-Zdrój, Cieszanów i Lubaczów. W gminie Horyniec – Zdrój obszar zajmuje powierzchnię 7.356 ha, tj. około 36% powierzchni całej gminy.

Południworostoczański Park Krajobrazowy

Utworzony został na mocy Uchwały Nr VII/40/89 byłej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyślu z dnia 13.07.1989r. (Dz. U. Woj. Przem. Nr.13 poz.105 z późn. zmianami). Park zajmujący łączną powierzchnię 20.256 ha usytuowany jest na terenie 2-ch województw:

- Podkarpackiego - 16.237 ha / 80% pow. Parku (gminy Narol i Horyniec – Zdrój),
- Lubelskiego - 4.019 ha / 20% pow. Parku (gmina Lubycza Królewska).

Rezerwaty Przyrody

Na terenie gminy Horyniec – Zdrój aktualnie znajduje się: - 1 uznany rezerwat „Sołokija” 6 obszarów proponowanych do uznania za rezerwaty przyrody: Monasterz, Dahany, Kiemiczki, Dublen, Buczyna Horyniecka, Prusie.

Stanowiska Dokumentacyjne

Obejmują 2 ostańce wapienne w miejscowości Nowiny Horynieckie - tzw. Kamienie Kultu Słońca, uznane za stanowisko dokumentacyjne rozporządzeniem nr 23 b. Wojewody Przemyskiego z dnia 5.06.1998 r. (Dz. U. Woj. Przem. Nr 10, poz. 11).

Pomniki Przyrody

Obejmują 8 obiektów przyrodniczych:

- dąb szypułkowy w m. Wólka Horyniecka (grunty Nadleśnictwa Lubaczów) o pierśnicy 600 cm,
- dąb szypułkowy w m. Świdnica (grunt prywatny) o pierśnicy ponad 400 cm,
- grusza polna o obwodzie 260 cm oraz dąb szypułkowy o obwodzie 440 cm na terenie Parku Zdrojowego w Horyńcu-Zdroju,
- 4 ostańce skalne w m. Monasterzu.

LECZNICTWO UZDROWISKOWE

Początki zorganizowanej działalności uzdrowiskowej w Horyńcu – Zdroju można datować na koniec XIX w. W 1928 r. ostatni właściciel dóbr horynieckich Stanisław Karłowski uruchomił nowy zakład zdrojowy, który dziennie świadczył ok. 500 zabiegów dla kuracjuszy (szczególnie popularny wśród ludności żydowskiej). Po zniszczeniach UPA z okresu II wojny światowej uzdrowisko popadło w zapomnienie do początku lat 60-tych. Od tego okresu baza lecznicza uzdrowiska systematycznie się powiększa:

1962 r. - wybudowano nowy zakład zdrojowy tzw. łązienki - rozebrane w 2000 r.

1968 r. - otwarto sanatorium Metalowiec w b. zespole pałacowo - parkowym Ponińskich. Obecnie sanatorium prywatne „Bajka”.

1977 r. - otwarto nowoczesne sanatorium Rolnik

1994 r. - otwarto Centrum Rehabilitacji Rolników (Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego) - nowe sanatorium dobudowane do sanatorium Rolnik.

1998 r. – przekazano do użytku nowy zakład przyrodniczy przystosowany do obsługi całej przyszłej Dzielnicy Lecznictwa Uzdrawiskowego w Horyńcu-Zdroju.

Uzdrawisko Horyniec-Zdrój z racji usytuowania na mapie kraju, należało do mniej znanych uzdrawisk polskich. Stan ten w ostatnich latach zaczął ulegać stopniowej zmianie, ponieważ:

- uzdrawisko prezentuje nieliczny w kraju typ uzdrawiska nizinnego
- bazuje na bogatych zasobach doskonałej jakości lokalnych surowcach leczniczych takich jak siarczkowe wody mineralne i borowina,
- w rejonie uzdrawiska korzystnie kształtują się warunki klimatyczne - zwłaszcza insolacyjne, wyrażające się m.in. dużą liczbą dni pogodnych (średnio 50 w roku) i rocznym nasłonecznieniem (ok. 1600 godzin).

Uzdrawisko nasze zaliczane jest do typu nizinnego z racji wyniesienia ponad poziom morza - ok. 240 m. Walor uzdrawiska nizinnego charakteryzuje się na tym, że jest mniej bodźcowy od klimatu uzdrawisk górskich i podgórszych. Większość mieszkańców Polski żyje w strefie klimatu nizinnego i jest lepiej do niego przystosowana.

Podstawowy profil leczniczy uzdrawiska to choroby reumatyczne, schorzenia układu ruchu oraz niektóre choroby dermatologiczne i ginekologiczne.

Do roku 1973 Horyniec – Zdrój był uzdrawiskiem regionalnym - od tego roku wszedł w skład ogólnopolskiego zjednoczenia PP Uzdrawiska Polskie. Status uzdrawiska uzyskał na mocy Uchwały Nr 11/17/76 b. WRN Przemysł z dnia 23.06.1976 r. (Dz. U. Woj. Przem. Nr 1 poz.2). Aktualnie funkcje PP Uzdrawisko Horyniec przejęła spółka z o.o. Uzdrawisko Horyniec – Zdrój.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

a) gospodarka wodna

Aktualny stan zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę jest zróżnicowany - od pełnego zwodociągowania układów osadniczych, po studnie kopane. Do miejscowości które mają rozwiązane zagadnienie w systemie zbiorowych wodociągów komunalnych należą: Polanka Horyniecka, Nowe Brusno, Horyniec Zdrój, Wólka Horyniecka oraz Radruż .

Częściowo rozwiązany problem zaopatrzenia w wodę mają miejscowości: Werchrata, Dziewięcierz, Podemszczyzna.

Zespół wsi: Nowe Brusno - Polanka jest zwodociągowany w oparciu o magistralę wodociągową zasilającą w wodę ponad połowę populacji MiG Cieszanów na bazie ujęcia wód podziemnych w Polance Horynieckiej. Ujęcie obejmuje 3 studnie wiercone ze stacją wodociągową, hydrofornią i zbiornikami wyrównawczymi. Ujęcie zlokalizowane jest po północnej stronie zabudowy Polanki w terenie nie zainwestowanym. Ujęcie stanowi własność MiG Cieszanów na terenie gm. Horyniec – Zdrój.

Horyniec – Zdrój, Radruż i Wólka Horyniecka posiadają system wodociągów komunalnych oparty na grupowym ujęciu wód podziemnych w Horyńcu Zdroju . Ujęcie obejmuje 4 studnie wiercone o łącznej wydajności 36 m³ / h i stację wodociągową z hydrofornią i zbiornikami wyrównawczymi. Natomiast ujęcie wody w Werchracie, Dziewięcierzu, Niwkach, Monasterzu zaopatrują w wodę głównie osiedla mieszkaniowe po byłych gospodarstwach PGR.

Woda ujmowana jest z pokładów 3-ciorzędowych w stanie surowym, praktycznie bez konieczności uzdatniania, charakteryzuje się b. dobrą jakością odpowiadającą wymaganiom stawianym wodzie pitnej.

Z uwagi na dużą izolacyjność nadkładu nad warstwą wodonośną nie wymagane jest wprowadzanie znaczących ograniczeń w postaci Strefy Ochrony Pośredniej Zewnętrznej . Sprowadzają się one do wymogu opracowania przy lokalizacji inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska w rozumieniu przepisów Rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 13.05.95 oceny oddziaływania na środowisko oraz zakazu prowadzenia na terenie strefy prac sejsmicznych. Zagospodarowanie terenu projektowane w dotychczasowym Miejscowym Planie Ogólnym Gminy Horyniec – Zdrój nie koliduje ze strefą wodonośną. Stan zwodociągowania tych miejscowości można oceniać w granicach 95 % i uznać praktycznie za rozwiązane.

Z ujęcia komunalnego Horyńca Zdroju nie korzysta Dzielnicą Lecznictwa Uzdrowiskowego, która posiada własne ujęcie wód podziemnych o wydajności 48 m³/h. W skład ujęcia wchodzi 2 studnie wiercone (1-na awaryjną) zlokalizowane po północnej stronie CRR KRUS. Aktualny rozbiór wody dla potrzeb Dzielnicę wynosi ok. 8% wydajności ujęcia.

Radruż na terenie którego znajdowały się 2 bazy KRP Igloopol o profilu hodowlanym i pracownicze zespoły mieszkaniowe, posiada ujęcie wód podziemnych

obejmujące 3 studnie wiercone i stację wodociągową Wobec upadku sektora PGR ujęcie wykorzystywane jest tylko częściowo, natomiast miejscowość korzysta z ujęć w Horyńcu-Zdroju.

Miejscowością która posiada fragmentarycznie rozwiązane zagadnienie zaopatrzenia mieszkańców w wodę w systemie wodociągowym jest Werchrata. Przy byłym Zakładzie Rolnym Agencji Własności Rolnej SP wykonane są 2 studnie wiercone o łącznej wydajności 33,5 m³/h (ujmujące wodę z utworów kredowych) oraz hydrofornia. Ujęcie nastawione było na zasilanie w wodę zakładu rolnego i istniejącego przy nim osiedla mieszkaniowego, a docelowo całej wsi Werchrata.

Osiedla mieszkaniowe b. PGR w: Monasterzu, Niwkach, Dziewięcierzu, i Podemsczyźnie zwodociągowane są w oparciu o własne studnie wiercone .

Zaopatrzenie w wodę wyłącznie w oparciu o indywidualne studnie wiercone i kopane posiadają: Podemsczyzna z częścią przysiółka Puchacze, Werchrata, Prusie, Nowiny Horynieckie oraz przysiółki: Łozy, Mrzygłody, Moczary i Świdnica .

Podsumowując można stwierdzić, że: na terenie gminy Horyniec-Zdrój znajduje się 9 w pełni sprawnych grupowych ujęć wód podziemnych w: Polance Horynieckiej, Horyńcu – Zdroju, Radrużu, Werchracie, Dziewięcierzu, Niwkach, Monasterzu, Puchaczach (komunalne) i na Dzielnicy Uzdrowskiej w Horyńcu-Zdroju. W pełni są wykorzystywane tylko 2 pierwsze ujęcia, natomiast pozostałe częściowo, po upadku PGR-ów obsługują głównie osiedla mieszkaniowe po tych zakładach.

Do jednostek osadniczych zaopatrywanych aktualnie w wodę za pośrednictwem indywidualnych ujęć wody (studnie wiercone i kopane) zalicza się: Werchratę i przysiółki (Mrzygłody, Łozy), Dziewięcierz, Nowiny Horynieckie, Krzywe, Prusie, Podemsczyzne. Sposób ten można uznać za wystarczający na czas obecny ale przyszłościowo należy podjąć się ich zwodociągowania.

b) gospodarka ściekowa

Zagadnienie odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie gminy jest nierozwiązane kompleksowo z wyjątkiem Horyńca - Zdroju.

Konkretne działania związane z kompleksowym uregulowaniem gospodarki ściekowej podjęto jedynie na terenie Horyńca Zdroju - z uwagi na jego funkcję uzdrowską. W roku 1989 pomiędzy Horyńcem Zdrojem a Wólką Horyniecką wybudowano oczyszczalnię ścieków, składającą się z 4-ch biobloków WSm 400 o łącznej wydajności

1600 m³ ścieków na dobę, a w latach następnych system kolektorów ogólnospławnych, doprowadzających ścieki na oczyszczalnię. Aktualny stopień skanalizowania całej miejscowości z przysiółkami może być oceniany w granicach 75%. W związku z tym oczyszczalnia nie pracuje na poziomie założonych wielkości technicznych oczyszczania ścieków i jest wykorzystana w granicach 40%.

Na terenie gminy działa ponadto dwie małe oczyszczalnie przy szkołach podstawowych w Werchracie i Nowym Bruśnie.

Istniejące na terenie gminy osadniki gnilne, datowane na okres budowy osiedli mieszkaniowych b. PGR i stanowią aktualnie bezużyteczne atrapy urządzeń do oczyszczania ścieków.

c) gospodarka odpadami

Na terenie gminy nie ma kompleksowego systemu gospodarki odpadami, ponieważ brak jest:

- określonego w skali całej gminy zunifikowanego sposobu gromadzenia odpadów w miejscu ich wytwarzania (przede wszystkim gospodarstwa domowe)
- zorganizowanego systemu odbioru odpadów obejmującego wszystkich mieszkańców gminy na składowisko odpadów
- proekologicznego składowiska odpadów.

W uwarunkowaniach gminy Horyniec – Zdrój rozwiązania wymaga natomiast zagadnienie istniejącego wysypiska śmieci w Horyńcu - Zdroju, nie spełnia ono bowiem wymagań ustawowych i musi być zamknięte.

Obiekt Horyniec - Zdrój jest składowiskiem uruchomionym w roku 1984 (wg. ówczesnie obowiązujących norm środowiskowych) w sąsiedztwie oczyszczalni ścieków. Składowisko posiada w granicach ogrodzenia rezerwę terenową ok.1,5 ha, uszczelnione podłoże warstwą gliny, stosowaną neutralizację składowanych śmieci nadkładem piasku, ustalony harmonogram gospodarki gromadzonymi tam odpadami.

Pojemność składowiska szacowana była wstępnie na ok. 150.000 m³ i czasookres eksploatacji do 2005 r. W konkluzji do analiz dotyczących w/w wysypiska śmieci należy stwierdzić, że:

- gmina nie posiada aktualnie składowiska odpadów, spełniającego obowiązujące normy ekologiczne

- wysypisko w Horyńcu - Zdroju - położone na obrzeżu uzdrowiska od strony Wólki Horynieckiej, a więc już poza ścisłymi granicami parku krajobrazowego, z dogodnym dojazdem, sporą rezerwą terenową i usytuowane w sąsiedztwie oczyszczalni ścieków (możliwość odprowadzenia wód ociekowych) kwalifikuje się do kosztownej modernizacji lub zamknięcia.

d) gospodarka energetyczna

Układ elektroenergetyczny gminy Horyniec – Zdrój obejmuje 2 niezależne od siebie układy: regionalny i lokalny.

Układ regionalny obejmuje:

- istniejącą linię wysokiego napięcia WN 110 kV relacji Tomaszów Lub. – Jarosław, która po drodze zasila GPZ 110 / 15 kV Lubaczów, stanowiący podstawę układu elektroenergetycznego powiatu lubaczowskiego,
- projektowaną linię najwyższych napięć NN 400 kV relacji Widelka k/Rzeszowa - Zamość o ustalonej trasie przebiegu w jednym korytarzu ochronnym z linią WN 110 kV Tomaszów Lub. - Jarosław.

Układ regionalny prowadzony jest tranzytem przez północno-zachodnie obrzeże gminy i nie ma żadnych powiązań z układem lokalnym .

Układ lokalny tworzą:

- 5 napowietrznych linii średniego napięcia SN 15 kV (z odgałęzieniami do stacji transformatorowych) wprowadzanych w obszar gminy Horyniec – Zdrój z terenu gminy Lubaczów – 3 linie, gmina Cieszanów-2 linie, gmina Narol - 1 linia,
- tzw. punkt odłącznikowy linii SN 15 kV w Horyńcu - Zdroju, usprawniający sterowanie przesyłem energii elektrycznej na terenie gminy,
- system kilkudziesięciu stacji trafo 15 / 04 kV,
- sieć niskiego napięcia nn 220 / 380 V.

W obowiązującym MPO gminy Horyniec-Zdrój projektowana była przez Zakład Energetyczny Zamość (obecnie Zamojska Korporacja Energetyczna S.A.) przebudowa punktu odłącznikowego w Horyńcu-Zdroju na GPZ 110/15 kV, zasilany z linii WN 110 kV Tomaszów Lub. - Jarosław. Istniejące na terenie gminy linie elektroenergetyczne 110 i 15 kV zostały na przełomie lat 80 / 90 zmodernizowane w zakresie :

- wymiany słupów drewnianych na maszty stalowe i słupy żelbetowe,
- wymiany przewodów napowietrznych.

W istniejącym stanie układ elektroenergetyczny gminy prezentuje dobry stan techniczny, wymagający sukcesywnej rozbudowy - relatywnie do urbanizacji obszaru.

e) system komunikacji

Układ drogowy

Podstawowy układ drogowy gminy tworzą drogi publiczne 3-ch kategorii:

- **wojewódzkiej** - droga nr 867 Sieniawa – Hrebenne,
- **powiatowej** - 12 dróg,
- **gminnej** - 32 drogi.

Elementem nadrzędnym całego układu jest droga wojewódzka nr 867 Sieniawa -Hrebenne, przez Oleszyce - Lubaczów - Horyniec Zdrój – Werchratę - Prusie. Długość drogi w obszarze gminy wynosi 23,793 km - na odcinku Werchrata -Hrebenne droga ma charakter gruntowej i jest całkowicie nieprzejezdna. Podstawowym mankamentem funkcjonalnym drogi w obszarze gminy (oprócz w/w nieprzejezdnego odcinka do Hrebennego jest jej przebieg przez centrum uzdrowiska Horyniec - Zdrój i wynikający stąd dezyderat planistyczny budowy obwodnicy uzdrowiska. Szerokość pasa drogowego jest zmienna i waha się od 16,0 do 24,5 m. Jezdnia 1-pasmowa, z 2-ma pasami ruchu szerokości 7,0 m. Ważna funkcjonalnie droga powiatowa nr 531 Płazów - Podemsczyzna (przez Nowe Brusno) wiążąca układy 2 dróg wojewódzkich nr 867 z 865 (Jarosław - Bełżec) na odcinku Nowe Brusno - Podemsczyzna ma charakter kamienny i jest słabo przejezdna.

W aspekcie urbanistycznym ramy układu drogowego gminy tworzą ciągi funkcjonalne 3 dróg:

- wojewódzka nr 867 Sieniawa – Horyniec Zdrój - Werchrata – Hrebenne,
- powiatowa nr 348 Narol - Wola Wielka – Werchrata,
- ciąg funkcjonalny Cieszanów - Horyniec, tworzony przez 3 drogi powiatowe:
 - 354 Cieszanów - Nowe Brusno,
 - 351 Płazów - Podemsczyzna (na odcinku Nowego Brusna),
 - 357 Nowe Brusno – Horyniec-Zdrój.

Układ w/w dróg wiąże ze sobą 3 ośrodki gminne w woj. podkarpackim : Narol, Cieszanów i Horyniec, oraz 2 w woj. lubelskim : Bełżec i Lubycza Królewska, stanowiące bazy wypadowe na Roztocze Wschodnie dla ruchu turystycznego.

f) Gazownictwo

Aktualnie na terenie gminy Horyniec-Zdrój brak jest sieci gazowniczej i wykorzystania gazu dla potrzeb komunalnych oraz bytowych mieszkańców. Północno-zachodnim obrzeżem gminy przebiega tranzytem gazociąg przesyłowy Szczutków - Komarów (woj. lubelskie) CN 6,4 MPa, stanowiący podstawę zasilania układów gazowniczych kilku gmin lubaczowskich i lubelskich .

Na początku lat 90-tych władze samorządowe opracowały Program Gazyfikacji Gminy przewidujący gazyfikację ok. 80% terenów osadniczych gminy, z wyjątkiem strefy północnej obejmującej Werchratę, Prusie, Dziewięcierz i Moczary. Lokalizację gminnej stacji redukcyjno-pomiarowej na obrzeżu Horyńca Zdroju w przysiółku Świdnica, zasilanej z gazociągu przesyłowego Szczutków -Komarów.

Do chwili obecnej Program Gazyfikacji Gminy nie został wdrożony do realizacji. Fakt ten, pomijając już negatywny wpływ na standardy bytowe mieszkańców, odbija się niekorzystnie na stanie środowiska, a szczególnie ochronie powietrza atmosferycznego na terenie Horyńca - Zdroju .

WŁASNOŚĆ NIERUCHOMOŚCI

Struktura własnościowa gruntów na obszarze gminy Horyniec-Zdrój zdominowana jest przez 3 gestorów: Skarb Państwa, Gminę i osoby fizyczne. Inni właściciele - mają udziały marginalne.

Skarb Państwa - to przede wszystkim Administracja Lasów Państwowych (Nadleśnictwa: Lubaczów, Narol i Tomaszów Lub.) i Agencja Nieruchomości Rolnych.

Struktura własnościowa gruntów w ujęciu ogólnym na terenie gminy przedstawia się następująco:

Tabela 5. Struktura własności gruntów

Lp.	Właściciele gruntów	Powierzchnia w ha	[%]
1	Skarb Państwa	14 639	72,3
2	Mienie komunalne gminy	1 347	6,6
3	Osoby fizyczne (głównie rolnictwo indywidualne)	4 226	20,8
4	Inni właściciele	66	0,3
Ogółem		20 278	100,0

Źródło: Opracowania Referatu Gospodarczego Urzędu Gminy.

Struktura własnościowa gruntów stanowi bezpośrednią pochodną gwałtownych ruchów ludnościowych w okresie bezpośrednio powojennym - związanych z wysiedleniem ludności pochodzenia ukraińskiego. Struktura własnościowa narzuciła w znacznej mierze specyfikę gminy - tj. znaczny procentowo udział obszarów leśnych (powojenne zalesienie i naturalna sukcesja leśna) oraz rolnictwa uspołecznionego PGR (aktualnie ANR).

W istniejących uwarunkowaniach szczegółowa analiza własności gruntów sprowadza się do prześledzenia 2 głównych kompleksów własnościowych: leśnego i rolnego, zajmujących w sumie 96 % powierzchni ogólnej gminy.

Tabela 6. Struktura własności terenów rolnych.

Lp.	Właściciele terenów rolnych	Powierzchnia w ha	[%]	
1	Skarb Państwa	3730	50,3	
	W tym:	ANR	3551	47,9
		Lasy państwowe	179	2,4
2	mienie komunalne gminy	339	4,6	
3	Rolnictwo indywidualne oraz osoby fizyczne	3288	44,3	
4	inni właściciele	58	0,8	
Ogółem		7418	100,0	

Źródło: Opracowanie własne Referatu Gospodarczego Urzędu Gminy.

W syntetycznym ujęciu można jedynie zasygnalizować w odniesieniu do gruntów rolnych, że w „morzu” terenów ANR większe enklawy gruntów komunalnych występują:

- w rejonie przysiółka Puchacze (największe),
- w okolicy Werchraty,
- w okolicy Prusia - w dolinie Raty,
- w okolicy Horyńca - w rejonie składowiska odpadów i oczyszczalni ścieków,
- po południowej stronie Polanki.

Największe zgrupowania gruntów prywatnych znajdują się w rejonie wsi: Nowego Brusna (największe), Wólki Horynieckiej, Horyńca - Zdroju, przysiółka Moczary (Dziewięcierz), Nowin Horynieckich, Werchraty.

W odniesieniu do terenów leśnych można odnotować, że małe enklawy gruntów komunalnych znajdują się w rejonie: przysiółka Puchacze (największe), przysiółka Moczary i na południowy - zachód od Nowego Brusna. Natomiast relatywnie największe kompleksy lasów prywatnych występują:

- między Świdnicą i Polanką,
- wokół Nowin Horynieckich,
- na północ od Nowego Brusna,
- na południe od Prusia.

W podsumowaniu można najogólniej stwierdzić, że istniejąca struktura własnościowa gruntów w zestawieniu z turystyką rekreacją i wypoczynkiem, może stanowić wielki atut rozwojowy gminy.

STAN OBIEKTÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Mieszkańcy gminy Horyniec--Zdrój kulturowo i wyznaniowo związani byli w przeszłości z dwoma nurtami: **polskim** o wyznaniu rzymsko – katolickim i **unickim** greko – katolickim.

Fatalny w skutkach dla szeregu obiektów dziedzictwa kulturowego i wyznaniowego był okres 1944-1950, w którym to w wyniku starć z UPA oraz bezpośrednio po ich zakończeniu uległy całkowitemu zniszczeniu 4 cerkwie w: Podemsczyźnie, Krzywem , Dziewięcierzu i Monasterzu, a większość pozostałych obiektów zostało rozgrabionym i zdewastowanych.

Aktualnie na terenie gminy znajdują się następujące obiekty sakralne:

- 4 drewniane cerkwie w: Nowym Bruśnie, Prusiu i 2 w Radrużu (2 z nich Prusie i Radruż użytkowane jako kościoły),
- 2 cerkwie murowane w: Horyńcu- Zdroju i Werchracie, również użytkowane jako kościoły,
- 2 zachowane cerkwiska (teren po nieistniejących obiektach) w Dziewięcierzu i Podemsczyźnie,
- kościół w Nowym Bruśnie,
- klasztor OO. Franciszkanów w Horyńcu-Zdroju,
- relikty monastynu OO. Bazylianów k. Monasterza,
- kaplica Matki Boskiej „Na źródle" k. Nowin Horynieckich,
- kaplica w Dziewięcierzu – Moczarach,
- kaplica w Wólce Horynieckiej,

- kaplica w Dziewięcierzu – Sołotwinie użytkowana przez wiernych obrządku rzymsko i greko - katolickiego.

Linia Mołotowa.

Po ustaleniu linii demarkacyjnej z Niemcami Armia Czerwona przystąpiła w latach 1940-41 do budowy pasa umocnień - tzw. linii Mołotowa. Rejon Roztocza wchodził w skład Rejonu Umocnionego Rawa Ruska. W granicach gminy Horyniec-Zdrój zachowane są zgrupowania betonowych schronów w rejonie:

- wzniesienia Hrebcianka k. Polanki Horynieckiej i k. Starego Brusna,
- Nowego Brusna – Podemszczyzny,
- Dziewięcierza - Sopotu.

W sumie na terenie gminy zachowanych jest 23 betonowych schronów bojowych. Schrony stanowią obiekty 2-3-kondygnacyjne. Wyposażone były pierwotnie w 1-2 działa oraz 1-6 ciężkich karabinów maszynowych. Jeden z bunkrów jeszcze do 1997r. posiadał dobrze zachowaną armatę radziecką zabraną do Muzeum Wojska Polskiego. Bunkry stanowią współcześnie przykład ówczesnej fortyfikacyjnej sztuki obronnej z I połowy XX w.

Kapliczki i krzyże przydrożne

Kapliczki i krzyże przydrożne stanowią w uwarunkowaniach gminy Horyniec-Zdrój jeden z lepiej zachowanych elementów Dziedzictwa Kulturowego. Jest to tym bardziej cenne, że usytuowanie szeregu kapliczek lub krzyży jest dziś jedynym świadectwem przebiegu w przeszłości sieci drogowej lub usytuowania nieistniejących już układów osadniczych. Kapliczki i krzyże przydrożne na terenie gminy niemal wyłącznie stanowią wyroby „bruśnieńskiej szkoły kamieniarskiej" (z lokalnych złóż wapienia) prezentujące niejednokrotnie bardzo wysoki poziom artystyczny. Do rzadkości należą krzyże drewniane lub żelazne, te drugie jeżeli już, to w powiązaniu z postumentem kamiennym.

Cmentarze

Na terenie gminy znajduje się łącznie 17 cmentarzy - w tym:

- 9 cmentarzy greko-katolickich w: Krzywem, Podemszczyźnie, Nowym Bruśnie, Starym Bruśnie, Dziewięcierzu, Prusiu, Werchracie i 2 w Radrużu,

- 4 cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w: Nowym Bruśnie, Nowinach Horynieckich, Werchracie i Manastyrze (w obrysie b. klasztoru 00. Bazylianów),
- 2 cmentarze epidemiczne w Nowym Bruśnie (1914-15r.) i Podemszczyźnie (z połowy XIX w.),
- 2 cmentarze katolickie w Nowym Bruśnie i Horyńcu-Zdroju.

Byłe cmentarze greko-katolickie w Werchracie, Prusiu i Dziewięcierzu użytkowane są od okresu powojennego jako katolickie. Wszystkie cmentarze z wyjątkiem wojennych stanowią wielkie nagromadzenie nagrobków i krzyży kamiennych, niektórych b. bogatych pod względem plastycznym i na wysokim poziomie artystycznym. Na terenie tym (w Starym i Nowym Bruśnie) działała bowiem szeroko znana w Galicji z wyrobów kamieniarskich tzw. „szkoła bruśnieńska”.

Ogrody

Z dawnych założeń ogrodowych współcześnie zachowane są tylko 2. W miarę kompletnie zachowany jest ogród pałacowy w Horyńcu Zdroju i relikty parku dworskiego w Podemszczyźnie.

Ogrody o układzie geometrycznym, 1-osiowym, rozplanowane zostały w XVIII w. i częściowo przebudowane w XIX w. W połowie XIX w. na głównej osi pałacu od strony wschodniej znajdował się park geometryczny z 3-ma ciągami pieszymi. Naturalne przedłużenie głównej osi parkowej stanowiły zbiorowiska leśne i gaje. Do parku geometrycznego od strony południowej kolejno przylegały: kwatery użytkowe, parter wodny i park krajobrazowy. Założenie ogrodowe od strony południowej zamykał folwark.. Parter wodny tworzyły 2 stawy spięte kanałem z mostkiem, na osi poprzecznej ogrodów. Współcześnie zachowany jest były park geometryczny i parter wodny. Nie istnieje część krajobrazowa. Zachowana część ogrodów parkowych stanowi aktualnie park Sanatorium Bajka.

Metody ochrony zasobów:

Jako podstawową metodę ochrony zachowanych zasobów Dziedzictwa Kulturowego gminy należy przyjąć tzw. **strefy ochrony konserwatorskiej**. Zestawienie: działań zastrzeżonych do kompetencji służb konserwatorskich w obrębie poszczególnych stref oraz obiektów zabytkowych, które należy objąć zasięgiem przestrzennym poszczególnych stref.

GOSPODARKA

a) Gospodarka rolna

Do początku lat 90-tych w rolnictwie gminy występowały 4 podmioty gospodarcze:

- Kombinat Rolno-Przemysłowy Igloopol,
- Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Nowiny Horynieckie,
- Rolnictwo indywidualne,
- 3 leśnictwa.

Rolnictwo uspołecznione reprezentowane przez KRP Igloopol i RSP Nowiny Horynieckie, odgrywało rolę dominującą gospodarując na powierzchni ponad 4000 ha, tj. ok. 60% ogólnego areału gruntów rolnych. Rolnictwo indywidualne obejmowało 910 gospodarstw (ówcześnie gospodarstwo liczone powyżej 0,5 ha - aktualnie od 1,0 ha) o średniej powierzchni ok. 3,60 ha. Po przeobrażeniach gospodarczych na początku lat 90-tych i przejściu majątku KRP Igloopol przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) obecnie ANR, aktualna struktura własnościowa gruntów rolnych w gminie, przedstawia się następująco:

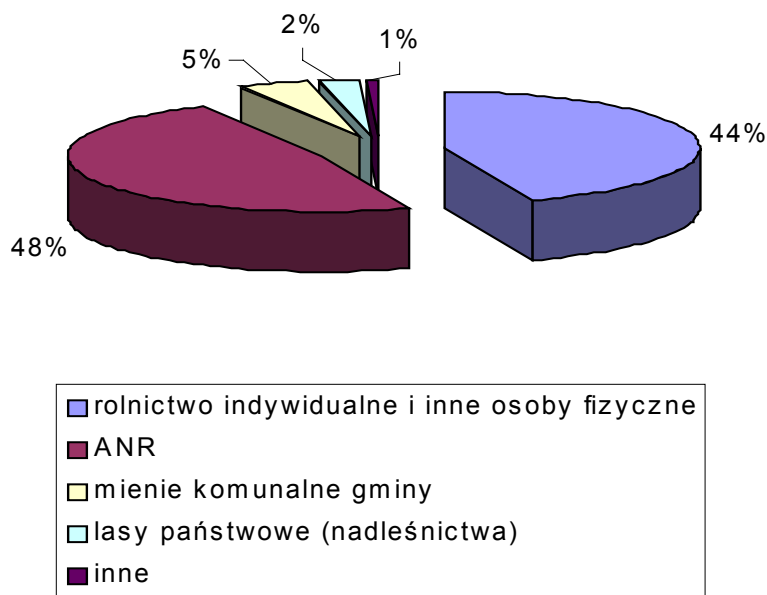
Tabela 7. Właściciele gruntów rolnych w gminie Horyniec - Zdrój

Lp.	Właściciel gruntów rolnych	Powierzchnia w ha	[%]
1	Rolnictwo indywidualne i inne osoby fizyczne	3 288	44,3
2	ANR	3 551	47,9
3	Mienie komunalne gminy	339	4,6
4	Lasy państwowe (nadleśnictwa)	179	2,4
5	Inne	58	0,8
Ogółem		7 418	100,0

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Z ogólnej powierzchni gruntów rolnych około 10% gruntów prywatnych i 30% gruntów dzierżawionych od ANR jest odłogowanych. Aktualnie rolnictwo indywidualne stanowi jedyną formę własnościową rolnictwa w gminie.

Rysunek 5. Właściciele gruntów rolnych w gminie Horyniec - Zdrój

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

Podsumowując istniejącą strukturę agrarną gruntów na terenie gminy, można stwierdzić, że:

- 1.082 użytkowników drobnych działek o pow. do 1,0 ha w ogóle nie spełnia kryterium powierzchniowego dla gospodarstw rolnych, określonego na poziomie 1 ha (poprzednie minimum dla gospodarstw rolnych w latach 80 - tych określone było na poziomie 0,5 ha),
- właściciele drobnych działek o powierzchni do 1,0 ha stanowią 60% ogółu użytkowników gruntów rolnych,
- z gospodarstw spełniających normatywne minimum 1,0 ha aż 25% gospodarstw nie przekracza 2,0 ha, a 65% zamyka się w areale do 5,0 ha,
- zaledwie 6% gospodarstw rolnych przekracza areal 10 ha.

Specyfikę struktury agrarnej rolnictwa gminnego i jego pozycja dobrze oddaje porównanie ze strukturami powiatu lubaczowskiego i woj. podkarpackiego w poszczególnych segmentach agrarnych.

Tabela 8. Struktura gospodarstw rolnych gminy Horyniec- Zdrój na tle powiatu lubaczowskiego i województwa Podkarpackiego.

Areal gospodarstwa w ha	liczba gospodarstw w gminie	[%] udziału		
		Gmina	pow. Lubaczów	województwo Podkarpackie
1 –5	460	63,8	57,0	82,3
5 - 10	218	30,2	36,8	15,6
pow. 10	43	6,0	6,2	2,1
ogółem:	721	100,0	100,0	100,0

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Strukturę agrarną gospodarstw rolnych w gminie można oceniać, jako korzystniejszą od jeszcze bardziej rozdrobnionej struktury województwa Podkarpackiego i porównywalną ze strukturą całego powiatu lubaczowskiego. Generalnie jednak struktura rolnictwa gminnego jest niekorzystna o czym świadczy średni areal przypadający na gospodarstwo rolne kształtujący się na poziomie 6,5 ha – 7 ha. Z rozdrobnienia struktury agrarnej gminy wynika szereg aspektów społeczno-ekonomicznych:

- tradycyjny - wielokierunkowy profil produkcji rolnej gospodarstw nastawionych na samokonsumpcję,
- nadwyżka siły roboczej (ukryte bezrobocie) - szczególnie po zwolnieniach w latach 90-tych dużej grupy rolników dwuzawodowców.

b) Działalność gospodarcza średnich i małych przedsiębiorstw

Na terenie gminy nie działają podmioty gospodarcze znaczące w skali kraju lub województwa. Zaliczyć je można do małych i bardzo małych.

Specyfikę podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy przybliżają zamieszczone poniżej tabele:

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własności.

sektor	własność	gm. Horyniec - Zdrój		powiat lubaczowski	[%] gmina na tle powiatu
		liczba	[%]		
publiczny	państwowa	2	1,3	31	6,4
	komunalna	10	6,7	104	9,6
prywatny	krajowa	138	92,0	1 963	7,0
	zagraniczna	-	-	3	-
ogółem:		150	100,0	2 101	7,1

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego 2003

Tabela 10. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg wybranych sekcji.

sekcja	gm. Horyniec - Zdrój		powiat lubaczowski	[%] gmina na tle powiatu
	liczba	[%]		
przemysł	15	12,7	241	6,2
budownictwo	14	11,9	195	7,2
handel i naprawy	56	47,4	857	6,5
transport - gosp. magazynowa - łączność	5	4,2	99	5,0
obsługa nieruchomości i firm	10	8,5	147	6,8
edukacja	4	3,4	70	5,7
ochrona zdrowia i opieka soc.	14	11,9	124	11,3
Ogółem:	118	100,0	1 733	6,8

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego 2003

Analiza przytoczonych w powyższych zestawieniach danych prowadzi do następujących konkluzji:

- Zdecydowany prym w gminie wiodą podmioty prywatne, które stanowią ponad 90% ogółu zarejestrowanych podmiotów,
- Podmioty gospodarcze gminy Horyniec – Zdrój stanowią ok. 7% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu lubaczowskiego. Wielkość ta jest zbieżna z liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w innych gminach powiatu (z wyjątkiem ośrodka miejskiego Lubaczów skupiającego ponad 40% ogółu podmiotów powiatu),

- Zdecydowanie przewodzą pod względem branżowym handel i usługi, grupujące blisko 50% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy oraz lecznictwo uzdrowiskowe z uwagi na wielkość zatrudnienia.

STREFA SPOŁECZNA

W przypadku gminy Horyniec – Zdrój liczba mieszkańców systematycznie rosła do początku dekady lat 90-tych. O ile w 1983 r. wynosiła np. 4.981 osób, to w roku 1995 już 5.585 osób, w tym Horyniec - Zdrój 2.545 osób, a reszta gminy 3.040 osób. Od połowy lat 90-tych liczba mieszkańców gminy weszła w fazę regresu i w 1998 r. wynosiła już tylko 5.441 osób, w tym Horyniec-Zdrój 2.610 osób i reszta gminy 2831 osób.

Tabela 11. ludność gminy według grup wiekowych

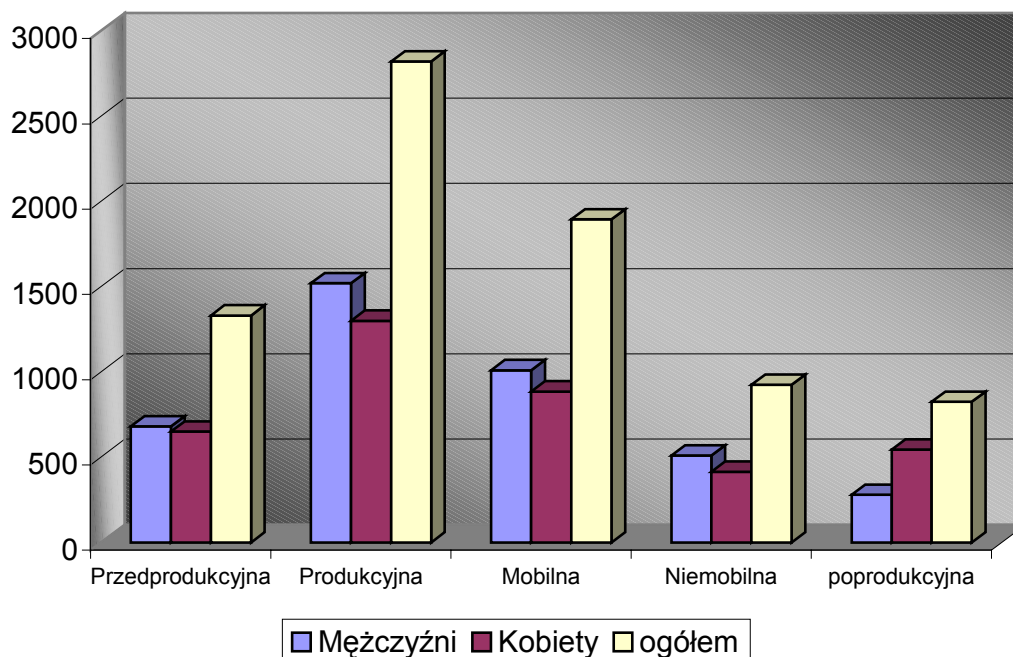
Lp.	Grupy wiekowe	Mężczyźni	Kobiety	ogółem
1	Przedprodukcyjna	681	650	1331
2	Produkcyjna	1520	1300	2820
3	Mobilna	1010	885	1895
4	Nie mobilna	510	415	925
5	Poprodukcyjna	280	545	825
6	Na 100 osób produkcyjnych przypada osób nieprodukcyjnych	63	92	76
Ogółem		2481	2495	4976

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Charakterystyczną cechą trendów demograficznych w gminie jest systematycznie rosnąca liczba mieszkańców ośrodka gminnego w Horyńcu - Zdroju - w tempie około 20 osób rocznie i równocześnie malejąca liczba mieszkańców w pozostałych miejscowościach w tempie około 70 osób rocznie. Przyczyn tego zjawiska można upatrywać kilka:

- systematyczne zmniejszanie się przyrostu naturalnego, np. 13,96 ‰ w 1986r. i 4,96 ‰ w 1998 r.
- upadek sektora uspołecznionego rolnictwa
- wzrost atrakcyjności Horyńca – Zdroju jako ośrodka, obsługi lecznictwa uzdrowiskowego i usługowego.

Rysunek 6. Grupy wiekowe ludności w gminie Horyniec - Zdrój

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

Dla demografii gminnej znaczącym zjawiskiem był upadek sektora PGR-ów. Do początku lat 90-tych sektor uspołeczniony gospodarujący na 60% areалу gruntów rolnych, były najważniejszym podmiotem gospodarczym w gminie. Ich upadek spowodował drastyczne pogorszenie się sytuacji materialnej mieszkańców osiedli popegeerowskich (Monasterz, Werchrata, Prusie, Niwki, Dziewięcierz, Radruż, Podemszczyzna). Wobec braku jakichkolwiek alternatywnych miejsc pracy na terenie gminy, bardziej przedsiębiorczy mieszkańcy emigrują zarobkowo poza gminę i zagranicę, a osiedla nabierają charakteru hotelowego, ze smutną perspektywą nawet do całkowitego wyludnienia w niedalekiej przyszłości niektórych z nich. Dla przykładu, liczba mieszkańców osiedli po byłych PGR-ach w latach 1990 - 1995 zmniejszyła się:

- w Werchracie - ze 195 osób do 118 (spadek o 77 osób!),
- w Dziewięcierzu - ze 130 osób do 122,
- w Niwkach - z 112 osób do 109.

Przy zmniejszaniu się liczby mieszkańców w terenie, trendy systematycznego wzrostu liczby mieszkańców Horyńca – Zdroju, należy uważać za trwałe i prawidłowe. Do takiej konkluzji skłania rozbudowa bazy leczniczej uzdrowiska, przede wszystkim wybudowany nowy zakład przyrodolecznicy, który powinien być siłą napędową do

powstawania kolejnych nowych pensjonatów. Ponadto rozwój jednorodzinnego budownictwa mieszkaniowego oraz funkcji usługowej w ośrodku gminnym.

Prognozuje się, że w okresie najbliższych lat 2006 – 2013 liczba mieszkańców gminy będzie stabilizować się na poziomie 5.500 osób, natomiast Horyńca – Zdroju 3.000 - 3.500 osób. W pozostałych miejscowościach zmniejszy się do 2.500 – 2.000 osób.

Ruch ludności (dane za 2003r):

- liczba zgonów36,
- liczba urodzeń56,
- przyrost naturalny 20 (4,96‰)
- zameldowania spoza gminy ...41
- wymeldowania poza gminę ...69
- saldo migracji-5,6

Tabela 12. Ruch naturalny ludności powiatu w roku 2003 (w liczbach bezwzględnych)

Gmina	Małżeństwa	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
Cieszanów	43	86	71	15
Horyniec - Zdrój	19	56	36	20
Lubaczów	115	187	143	44
Narol	51	89	98	-9
Oleszyce	24	51	57	-6
Stary Dzików	24	61	42	19
Wielkie Oczy	29	37	36	1
Razem	305	567	483	84

Źródło: Rocznik statystyczne województwa podkarpackiego 2003 r.

Niemal we wszystkich jednostkach zidentyfikowanych w granicach powiatu lubaczowskiego notuje się ujemne saldo migracji, a najwyższe przypada na gminę Stary Dzików (-11,9). Jedynie Narol posiada dodatni wskaźnik, który wynosi zaledwie 0,2.

Tabela 13. Saldo migracji ludności powiatu lubaczowskiego wg gmin w 2003 roku

Gmina	Napływ ludności	Odływ ludności	Saldo migracji ogółem	Saldo migracji na 1000 mieszkańców
Cieszanów	63	145	-82	-11,1
Horyniec - Zdrój	41	69	-28	-5,6
Lubaczów	212	244	-32	-1,5
Narol	113	111	2	0,2
Oleszyce	101	110	-9	-1,3
Stary Dzików	28	83	-55	-11,9
Wielkie Oczy	23	51	-28	-6,9
Razem	581	813	-232	-3,9

Źródło: Rocznik statystyczne województwa podkarpackiego 2003

Reasumując, prognozuje się że w okresie kierunkowym tj. do roku 2013 liczba mieszkańców stabilizować się będzie na poziomie :

- gminy około 5500 osób,
- Horyńca – Zdroju wzrośnie do 3000-3500 osób,
- w pozostałych miejscowościach może się zmniejszy nawet do 2000 osób.
-

Rynek pracy

Aktualną sytuację na lokalnym rynku pracy w gminie Horyniec-Zdrój charakteryzują 2 bloki zagadnień:

- Struktura zatrudnienia
- Struktura bezrobocia

Pod względem ogólnym sytuację na gminnym rynku pracy w zakresie poziomu zatrudnienia obrazuje zestawienie poniżej:

	Osób	%
1. Zatrudnieni w gospodarce narodowej	630	36,0
2. Zatrudnieni w rolnictwie	447	39,9
3. Bezrobotni.....	537	24,1
Ogółem:	1 614	100,0

Przytoczone zestawienie potwierdza znane skądinąd fakty, że:

- bardzo duża grupa bezrobotnych, stanowiąca prawie 25% ogółu zatrudnionych i bezrobotnych na terenie gminy, to głównie pracownicy rolni b. PGR, które w przeszłości gospodarowały na ok. 60% użytków rolnych i zatrudniały około 650 osób,
- do początku lat 90-tych blisko 65% ogółu zatrudnionych pracowało w rolnictwie uspołecznionym i indywidualnym.

Szczegółową strukturę zatrudnienia w poszczególnych sekcjach gospodarki narodowej (poza rolnictwem) w roku 2003 przedstawiono poniżej.

Lp. Dział gospodarki narodowej	Liczba zatrudnionych	%
1. Przemysł i drobna wytwórczość	44	7,1
2. Handel i usługi	120.....	19,1
3. Administracja publiczna (wraz z pracownikami interwencyjnymi)	105	16,8
4. Edukacja.....	93.....	14,8
5. Ochrona zdrowia.....	264.....	42,2
Razem:.....	630.....	100,0

Analizując wyżej przedstawione zestawienie można stwierdzić, że:

- w strukturze zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej charakterystyczna jest 5 – ta pozycja ochrona zdrowia, legitymująca się ponad 40 procentowym udziałem zatrudnienia, odzwierciedlającym tym samym rangę lecznictwa uzdrowiskowego dla gospodarki gminnej,
- sfera budżetowa (administracja i edukacja) oraz ochrona zdrowia skupiają blisko 75% zatrudnionych w gospodarce narodowej, co potwierdza praktycznie brak na terenie gminy innych gałęzi gospodarczych (z wyjątkiem handlu i usług),
- bardzo duży udział sfery budżetowej i ochrony zdrowia w strukturze zatrudnienia dowodzą o nierównomiernym rozkładzie zatrudnienia i bezrobocia na obszarze gminy, wynikającym z przesłanek obiektywnych, np. skupienie zatrudnienia w Horyńcu-Zdroju, z uwagi na lokalizację tutaj ośrodka administracyjnego oraz lecznictwa uzdrowiskowego,
 - brak praktycznie poza rolnictwem alternatywnych miejsc pracy na pozostałym obszarze gminy, za wyjątkiem przeżywającego wznosy i upadki Punktu Przeładunkowego w Werchracie,

- słabe zainteresowanie mieszkańców gminy rozwojem turystyki i wypoczynku oraz małych zakładów produkcyjnych i usługowych.

Strukturę bezrobocia na terenie gminy charakteryzują zestawienia poniżej:

Tabela 14. Struktura bezrobotnych wg płci

Bezrobotni	Ilość osób	[%]
Mężczyźni	308	50,2
Kobiety	229	49,8
Ogółem	537	100

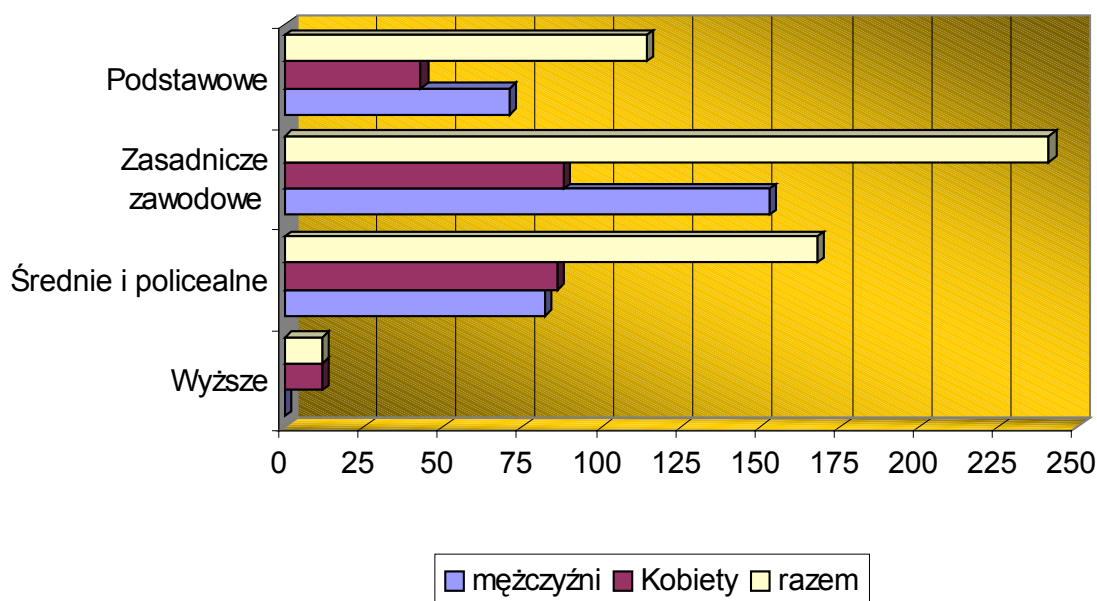
Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Tabela 15. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia

Wykształcenie	Mężczyźni	Kobiety	Razem
Wyższe	0	12	12
Średnie i policealne	82	86	168
Zasadnicze zawodowe	153	88	241
Podstawowe	71	43	114
Ogółem	308	229	537

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Rysunek 7. Wykształcenie bezrobotnych w gminie

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

Tabela 16. Podział bezrobotnych wg miejsca zamieszkania w powiecie lubaczowskim – stan na 31 grudnia 2004 r.

Wyszczególnienie	Ogółem		Z prawem do zasiłku	
	Razem	Kobiety	Razem	Kobiety
M. Lubaczów	1 128	555	240	103
M. Ciesznów	245	121	42	16
M. Oleszyce	379	189	105	33
M. Narol	264	131	56	25
G. Lubaczów	1033	468	202	65
G. Cieszanów	592	299	100	28
G. Oleszyce	408	178	79	22
G. Narol	565	268	93	35
G. Horyniec-Zdr.	552	251	118	32
G Stary Dzików	264	120	41	7
G Wielkie Oczy	403	168	68	20
Ogółem	5834	2743	1144	396

Źródło: Dane z PUP w Lubaczowie

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

W odniesieniu do obszaru gminy Horyniec – Zdrój uznano, że o „jakości życia mieszkańców” dobrze świadczą 3 bloki zagadnień:

- sytuacja na lokalnym rynku mieszkań oraz ich standard,
- sytuacja na lokalnym rynku pracy,
- wachlarz i dostępność usług.

Podstawę dla oceny standardów zabudowy mieszkaniowej stanowią tabelaryczne zestawienia gminnych zasobów mieszkaniowych - na tle powiatu lubaczowskiego oraz w skali poszczególnych sołectw.

Przeanalizowano je w 2-ch płaszczyznach:

- wskaźników powierzchniowych
- w aspekcie rozwiązań techniczno-budowlanych (konstrukcji i wieku zabudowy, stanu technicznego oraz wyposażenia w instalacje sanitarne).

Tabela 17. Stan zasobów mieszkaniowych gminy Horyniec – Zdrój na tle innych gmin powiatu lubaczowskiego

Lp.	Jednostka administracyjna	Liczba		m ² powierzchni użytkowej mieszkań	[%]
		Mieszkań	izb		
1.	m. i gm. Cieszanów	1 878	6 434	134 212	12,9
2.	gm. Horyniec-Zdrój	1 264	4 460	92 900	8,9
3.	m. Lubaczów	3 500	12 449	209 897	20,2
4.	gm. Lubaczów	2 107	7 015	152 211	14,6
5.	m. i g. Narol	2 334	7 925	164 878	15,8
6.	m. i g. Oleszyce	1 845	6 286	119 895	11,5
7.	gm. Stary Dzików	1 121	4 089	96 416	9,3
8.	gm. Wielkie Oczy	971	3 334	70 028	6,7
9.	razem pow. lubaczowski	15019	46 617	1 040 000	100,0

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego 2003

Zasoby mieszkaniowe gminy Horyniec-Zdrój stanowią niecałe 9% ogółu zasobów mieszkaniowych powiatu lubaczowskiego.

Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe gminy Horyniec- Zdrój w skali poszczególnych sołectw

Lp.	Sołectwo	liczba mieszkań / typ zabudowy			
		Zagrodowe i jednorodzinne	wielorodz. i małe bud.	ogółem	[%]
1.	Horyniec - Zdrój	442	57	499	39,5
2.	Dziewięcierz	52	28	80	6,3
3.	Krzywe	18		18	1,4
4.	Nowe Brusno	134		134	10,6
5.	Nowiny Horynieckie	44	-	44	3,5
6.	Podemszczyzna	51	22	73	5,8
7.	Polanka Horyniecka	30		30	2,4
8.	Prusie	45		45	3,6
9.	Radruż	43	14	57	4,5
10.	Werchrata	156	34	190	15,0
11.	Wólka Horyniecka	94	-	94	7,4
	Ogółem	1109	155	1264	100,0

Źródło: Podstawowe informacje z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

Z analizy zasobów mieszkaniowych gminy wynika, że w ośrodku gminnym w Horyńcu-Zdroju skoncentrowane jest blisko 40% ogółu zasobów mieszkaniowych gminy.

Tabela 19. Standardy powierzchniowe zasobów mieszkaniowych gminy Horyniec-Zdrój na tle pow. lubaczowskiego i woj. podkarpackiego

Lp.	jednostka administracyjna	liczba osób na		średnia pow. użytk. w m ²	
		mieszkanie	izbę	mieszkanie	na osobę
1.	m. i gm. Cieszanów	4,00	1,17	71,5	17,8
2.	gm. Horyniec-Zdrój	3,79	1,08	73,5	19,4
3.	m. Lubaczów	3,51	0,99	60,0	17,1
4.	gm. Lubaczów	4,33	1,30	72,2	16,7
5.	m. i g. Narol	3,65	1,08	70,6	19,3
6.	m. i g. Oleszyce	3,75	1,10	65,0	17,3
7.	gm. Stary Dzików	4,17	1,14	86,0	21,0
8.	gm. Wielkie Oczy	3,97	1,16	72,1	17,8
9.	pow. lubaczowski	3,80	1,10	69,4	18,3
10.	woj. podkarpackie	3,74	1,06	66,3	17,7

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego 2003 r.

Analiza standardów mieszkaniowych gminy pozwala na wysunięcie kilku wniosków:

- Pod względem tzw. wskaźnika zagęszczenia osób na mieszkanie i na 1 izbę, gmina Horyniec – Zdrój legitymuje się wskaźnikami zbliżonymi do średniej powiatowej i wojewódzkiej.
- Pod względem: średniej powierzchni użytkowej mieszkania oraz powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę wskaźniki gminne są wyższe od średniej powiatowej i wojewódzkiej. Powyższe różnice dają się łatwo wytłumaczyć na przykładzie miasta Lubaczowa (poz.3) - w mieście znaczny udział ogółu zasobów mieszkaniowych stanowi zabudowa wielorodzinna o znacznie wyższych wskaźnikach zagęszczenia niż w terenach rolniczych. Podobne analogie dotyczą wskaźników wojewódzkich.

Tabela 20. Konstrukcja zabudowy mieszkaniowej gminy Horyniec-Zdrój w skali sołectw

Lp.	sołectwo		konstrukcja zabudowy				razem
			drewniana		murowana		
			mieszkań	[%]	mieszkań	[%]	
1.	Horyniec-Zdrój		97	19,4	402	80,6	499
2.	Dziewięcierz		18	22,5	62	77,5	80
3.	Krzywe		6	33,3	12	66,7	18
4.	Nowe Brusno		50	37,3	84	62,7	134
5.	Nowiny Horynieckie		24	54,5	17	45,5	44
6.	Podemszczyzna		22	30,1	51	69,9	73
7.	Polanka Horyniecka		11	36,7	19	73,3	30
8.	Prusie		13	28,9	32	71,1	45
9.	Radruż		18	31,6	39	68,4	57
10.	Werchrata		34	17,9	156	82,1	190
11.	Wólka Horyniecka		33	35,1	61	64,9	94
	ogółem	mieszkań	326		938		1 264
		[%]	25,8		74,2		100,0

Źródło: Podstawowe informacje ze spisu powszechnego ... op.cit.

Rozpoznanie w terenie potwierdza, że podział konstrukcyjny zabudowy na drewnianą i murowaną można orientacyjnie wiązać z podziałem wiekowym na zabudowę w cudzysłowie „starą” i „nową”. Granicę wiekową między zabudową starą i nową można umownie przyjąć na przełom lat 50-tych i 60-tych. W uwarunkowaniach historycznych gminy Horyniec-Zdrój, wyniszczonej trwającymi do roku 1947 r. działaniami UPA, największa część zabudowy drewnianej pochodzi z lat 1947-1960, powstałej w ramach odbudowy zniszczeń z najbardziej dostępnego budulca w tym czasie, jakim było drewno. Zabudowa drewniana w granicach: 30% prezentuje dobre stany techniczne, w 50% -średnie a w 20% złe i b. złe. W wymiarze kierunkowym należy przyjmować, że około 60 - 70% istniejącej zabudowy drewnianej ulegnie wymianie na nową. Ogólnie zabudowa drewniana prezentuje niski standard użytkowy, a murowana wysoki.

DOSTĘPNOŚĆ USŁUG

Całość usług podzielono umownie na 2 grupy:

- usługi komercyjne w zakresie handlu, gastronomii, rzemiosła, bankowości, ubezpieczeń społecznych, itp.
- usługi publiczne.

Usługi komercyjne - najczęściej o charakterze powszechnym - w gospodarce wolnorynkowej samoregulują się prawami podaży i popytu. W związku z tym można z dużym stopniem prawdopodobieństwa przyjąć, że nasycenie rynku tymi usługami i aktualnie i w perspektywie, będzie wystarczające. Można więc pominąć je w dalszych rozważaniach programowych. Dla jakości życia mieszkańców gminy daleko ważniejsze znaczenie mają niekomercyjne („deficytowe”) usługi publiczne typu: oświatowego, zdrowia i opieki społecznej, kultury, sportu i bezpieczeństwa publicznego. Ich znaczenie wynika z 2-ch przyczyn:

- po pierwsze z rangi społecznej,
- po drugie z ich „niekomercyjności”, konieczności realizacji przez sektor publiczny samorządowo-rządowy.

W specyfice gminy Horyniec – Zdrój szczególną uwagę zwrócono na 3 zagadnienia:

- szkolnictwo podstawowe
- ochronę zdrowia
- dostępności usług za pośrednictwem środków masowej komunikacji i telefonii w gminie.

III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY

1. Analiza SWOT

Kompleksowym wyznacznikiem strategicznym gminy jest metoda łącząca zarówno analizę wewnętrzną jak i otoczenia w którym działa, zwana powszechnie analizą SWOT. Nazwa tej metody pochodzi od pierwszych liter słów określających w języku angielskim istotę przedmiotu analizy, tj.: strenght (siła), weankes (słabość), opportunities (szanse) i threats (zagrożenie).

Badanie słabych i mocnych stron gminy wykonuje się w odniesieniu do wszystkich jej sfer działania lub/i w przekroju jednej lub tylko wybranych w zależności od celu diagnozy. Przedstawioną poniżej sekwencję diagnozy SWOT polegającą na wcześniejszym rozpoznaniu słabych i mocnych stron gminy i późniejszych ich konfrontacji z otoczeniem określa się jako podejście „od wewnątrz do zewnątrz”. Umożliwia ona identyfikację tych cech gminy, dzięki którym ma ona podstawy do budowy pozycji konkurencyjnej.

Edukacja, Strefa Społeczna	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duży zasób siły roboczej 2. Wzrost kwalifikacji i poziomu wykształcenia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duże bezrobocie. 2. Odpływ wykwalifikowanej kadry, zwłaszcza ludzi młodych. 3. Niedostatecznie rozwinięty rynek pracy. 4. Brak perspektyw rozwoju u ludzi młodych. 5. Brak szkoły średniej.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost poziomu życia mieszkańców. 2. Powstanie nowych miejsc pracy. 3. Współpraca z władzami powiatu w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. 4. Utworzenie szkoły średniej. 5. Zwiększenie nakładów na szkolnictwo. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Narastanie bezrobocia i zjawisk patologicznych. 2. Słaba aktywność społeczeństwa. 3. Mało skuteczne formy walki z bezrobociem. 4. Starzenie się społeczeństwa. 5. Niska siła nabywcza społeczeństwa. 6. Zmniejszenie dotacji Państwa na szkolnictwo.

Gospodarka	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duży udział gruntów rolnych w całości powierzchni gminy. 2. Wolne tereny i obiekty produkcyjne dla inwestorów. 3. Linia kolejowa z Ukraina. 4. Konkurencyjność cenowa terenów inwestycyjnych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duży udział gospodarstw średnich i małych w całości upraw 2. Mały rynek zbytu na produkty rolne 3. Mała ilość inwestorów zewnętrznych 4. Brak możliwości przetwarzania produktów rolnych 5. duża ilość gruntów ANR
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie istniejącej bazy technicznej. 2. Brak bliskości dużych aglomeracji. 3. Wymiana przy graniczna i otwarcie rynku wschodniego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ogólny spadek produkcji w kraju. 2. Nie opłacalność produkcji rolnej. 3. Brak rozwiązań ogólnokrajowych dla rolnictwa. 4. Likwidacja linii kolejowej PKP.

Infrastruktura techniczna	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zorganizowany odbiór odpadów. 2. Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły stan techniczny dróg. 2. Wąskie drogi 3. Brak parkingów. 4. Niedostateczne oświetlenie ulic 5. Zły stan chodników.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej . 2. Lepsza informatyzacja gminy. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzmożenie lokalnego ruchu drogowego. 2. Zagrożenia powodzią (nie uregulowane ciek wodne). 3. Brak obwodnicy w przypadku wzmożonego ruchu przy granicznego.

Kultura i turystyka	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Walory krajobrazowe i przyrodnicze. 2. Unikalne zabytki i rezerwy przyrody. 3. Bogate dziedzictwo kulturowe. 4. Naturalne zasoby lecznicze. 5. Korzystny mikroklimat 6. Cykliczne imprezy kulturalne. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nie zadowalający stan techniczny bazy lokalowej placówek oświatowych i kulturalnych. 2. Brak odpowiedniej bazy sportowo – rekreacyjnej. 3. Nie zagospodarowany park zdrojowy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój turystyki i agroturystyki. 2. Rozwój bazy rekreacyjnej. 3. Rozwój kultury i sportu. 4. Budowa zbiornika wodnego. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nie wystarczająca ilość środków finansowych z administracji państwowej. 2. Zanik rzemiosła rodzinnego.

2. Misja Gminy

Misja Gminy to jej wizerunek w następnych latach, oraz priorytety samorządu dążącego w swych działaniach do zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Jest to przesłanie, które najlepiej obrazuje główne kierunki działania samorządu i wskazuje priorytety działalności w najbliższych latach.

Na podstawie analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń gminy, biorąc pod uwagę wszystkie zidentyfikowane uwarunkowania grupa liderów społeczności gminnej opracowała następującą misję gminy:

Horyniec – Zdrój gmina uzdrowiskowa o wysokiej atrakcyjności turystyczno - rekreacyjnej, przyjazna rolnikom, otwarta na współpracę, gmina intensywnego rozwoju zharmonizowanego z przyrodą i ludźmi.

Uzdrowiskowy i rolniczy charakter gminy to duży bodziec stymulujący jej rozwój. Głównym priorytetem samorządu jest zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia, przejawiającego się dostępem do nowoczesnej infrastruktury technicznej oraz szerokim wachlarzem usług społecznych. Mieszkańcy powinni poszukiwać źródeł dochodu również poza działalnością rolniczą. Dalszy rozwój oraz promocja możliwości gminy to atuty które powinny przyciągać inwestorów.

3. Cele Strategiczne

OBSZAR STRATEGICZNY: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozbudowa infrastruktury gminnej.
2. Lepsze warunki życia mieszkańców.
3. Rozwinięcie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Modernizacja dróg, wykonanie nawierzchni.
2. Budowa oraz modernizacja chodników.
3. Budowa nowego oraz modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego.
4. Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach nie zwodociągowanych.
5. Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego gminy.
6. Informatyzacja instytucji świadczących usługi publiczne.

OBSZAR STRATEGICZNY: ROZWÓJ GOSPODARCZY

CELE STRATEGICZNE:

1. Restrukturyzacja rolnictwa
2. Poszukiwanie rynków zbytu dla produktów rolnych wytworzonych na terenie gminy.
3. Rozwój przedsiębiorczości.
4. Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych organizujących produkcję oraz rozszerzających bazę lecznictwa uzdrowiskowego.
5. Aktywne uczestnictwo mieszkańców w życiu gospodarczym.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Organizowanie kursów, doradztwa dla rolników.
2. Inicjowanie tworzenia się nowoczesnych organizacji producentów i przedsiębiorców.
3. Organizowanie możliwości kontraktacji.
4. Zalesianie gruntów o słabych klasach bonitacyjnych.
5. Doradztwo dla osób zakładających własną działalność.
6. Promocja oraz rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzrost liczby producentów „zdrowej żywności”.

OBSZAR STRATEGICZNY: ROZWÓJ OCHRONY ŚRODOWISKA

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozbudowa infrastruktury dla zapewnienia dobrego stanu środowiska naturalnego.
2. Uporządkowanie gospodarki odpadami.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Dokończenie budowy kanalizacji sanitarnej w Horyńcu – Zdroju.
2. Budowa kanalizacji sanitarnej w pozostałych miejscowościach.
3. Gazyfikacja gminy.
4. Kompleksowy system gospodarki i odbioru odpadów.
5. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.
6. Edukacja ekologiczna mieszkańców.
7. Zalesianie nieużytków, gleb o gorszych klasach bonitacyjnych.

OBSZAR STRATEGICZNY: ROZWÓJ SPOŁECZNY / KULTURA

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozwinięta strefa społeczna.
2. Wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży.
3. Tworzenie centrów kulturalnych i sportowych.
4. Promowanie szczególnie zdolnej młodzieży.
5. Wzrost poziomu życia mieszkańców.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Budowa sali gimnastycznej w Horyńcu - Zdroju.

2. Tworzenie warunków do rozwoju kultury i sportu.
3. Budowa boisk i obiektów sportowych na terenie gminy.
4. Ochrona zdrowia mieszkańców gminy, działania profilaktyczne.
5. Kontynuacja imprez kulturalnych, ze szczególnym uwzględnieniem cyklicznych.
6. Rozwój kultury, sportu masowego i rekreacji rodzinnej.
7. Certyfikat ISO dla urzędu gminy.
8. Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego.
9. Utworzenie szkoły średniej.

OBSZAR STRATEGICZNY: ROZWÓJ TURYSTYKI I REKREACJI

CELE STRATEGICZNE:

1. Wykorzystywanie walorów turystycznych, przyrodniczych i leczniczych.
2. Rozwój turystyki oraz standardu świadczonych usług.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Organizacja ścieżek przyrodniczo – kulturowych.
2. Opieka nad zabytkami architektury i pomnikami przyrody.
3. Promocja Zabytków i walorów turystycznych.
4. Zagospodarowanie parku zdrojowego.
5. Zagospodarowanie terenu pod zbiornik retencyjny.
6. Budowa i organizacja ścieżek rowerowych

BIBLIOGRAFIA

1. Urząd statystyczny w Rzeszowie. Roczniki satystyczne województwa podkarpackiego rok 2003.
2. Podstawowe informacje ze spisu powszechnego w roku 2002.
3. Strategia Rozwoju Powiatu Lubaczowskiego.
4. Zaktualizowana Strategia województwa Podkarpackiego na lata 2000 – 2006.
5. Studium Uwarunkowań Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Horyniec – Zdrój.
6. Strategia Ochrony Środowiska Przyrodniczego Powiatu Lubaczowskiego.
7. Analiza strategiczna na potrzeby wyboru strategii rozwoju ; Leszek Żabiński, Katowice 2000r.